

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

4. SZÁM
ÁPRILIS

Stuhl

MAGYAR GRAFIKA

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT
SZOLGÁLÓ FOLYOÍRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL, BUDAPEST
IX, RÁDAY-UTCA 26

KOZMA

TELEFON 179-73 (POLLÁK)

FEST RAJZOL METSZ

KIRAKATTÁBLÁT,
PLAKÁTOT, HIRDETÉST,
KÖNYVBORITÉKOT
ÉS DISZEKET,
LEVÉLFEJET ÉS
CÉGKÁRTYÁT
STB.

KUN

BUDAPEST VI. CSÁNGÓ-UTCA
3A

FRANK ÉS BERGER

MÓTOR-
BERENDEZÉSEK
KARBANTARTÁSA

ELEKTROMÓTOROK
SZERELÉSE, MÓTOROK ÉS
TRANZMISSZIÓK
JAVÍTÁSA GYORSAN ÉS
SZOLIDAN

BUDAPEST
IRODA ÉS SZERELŐMŰHELY:
VIII, BEZERÉDY-UTCA 3
TELEFON JÓZSEF 76
GYÁR: X, LIGET-UTCA 22

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉНИЯ

Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest, VI, Desssewffy-utca 32. Divatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Sima és mintázott rézléniák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

SZEDŐGÉP

Typograph-sorszedő- és öntőgép. Typograph Setzmaschinenfabrik G. m. b. H. Berlin N. W.

BETŰFÉM

Magyar Ólomárugyár és Fémkereskedelmi Rt. Budapest, VI, Forgách-utca 4. szám. Telefon 110-45, 102-01, 36-75.

NYOMÓGÉP

Josef Anger & Söhne Wien, XVII, Hernalser Hauptstrasse 118-122.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI., Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

SZERELÉS

Frank és Berger, Budapest, VIII, Bezerédy-utca 3., X, Liget-utca 22. Telefon József 76.

FABETŰ

Holztypenfabrik Roman Scherer A.-G. Luzern.

FESTÉK

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde, Budapest, IX, Márton-utca 19.

Gleitsmann E. T. festékgyár, Dresden — Budapest, VII, Akácfa-utca 50. szám.

GÉPJAVÍTÁS

Klein Ernő gépműhelye, Budapest, VII, István-ut 4.

SZAKÜZLET

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest, V, Tátra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviselvek. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde, Budapest, IX, Márton-utca 19.

SZAKKÖNYVEK

Az Ifjuság könyvkiadó vállalat, VI., Vasvári Pál-utca 9.

Dick Manó könyvkereskedése, VII., Erzsébet-körút 14.

KLISÉK

Sokszorosító Ipar Rt. Budapest, VIII, Tisza Kálmán-tér 6.

Wolfner Mór, VIII., Hunyadi-utca 32. Telefon József 5-52.

MI LESZ VELÜNK?

ONDJUK el megint azt, amit annyi vezércikkben olvastunk már? Le vagyunk rongyolva, ki vagyunk fosztva, tönkre vagyunk téve. Ami a történelemkönyvek táblájában oly gyönyörűnek látszik, egy nemzet felszabadulása az idegen járom alól, az közelről

borzalmas és lesújtó, következményeiben végzetes. Az államnak nyolcszor annyi adóssága van ma, mint a háború előtt volt és az államadósság kamatterhe annyi, amennyi azelőtt a nagy Magyarországnak egész évi költségvetése volt. Adatok és számok, amelyek ridegségükben rettenetes erővel nehezdednek az agyunkra és amelyeknek borzalmas súlyát különösen akkor érezzük, ha arra gondolunk, hogy mi módon és milyen erő kifejtéssel állhatnánk talpra. A pénzügyminiszter expozéja, amelyet gyászkeretben kellett volna közölnie minden magyar lapnak, nem mondta, de megértette mindenki, hogy a magyar államra minden jó szándéka és jóakarata mellett sem lehet számítani, ha iparunkat újra lábra akarjuk állítani.

Csak a magunk erejére számíthatunk és a magunk tudásával, szorgalmával és eszével kerülhetünk újra arra a polcra, ahol egykor voltunk már.

A magyar nyomdászipar legsúlyosabb esztendejét éljük át. A háború alatt nem volt ilyen szomorú és sivár a láthatár, mint ma. Papír nincs és az általános gazdasági depresszió odáig juttatott bennünket, hogy ha már a papír- és egyéb nyersanyagdrágaságot vállalni is mernők, nincs rendelő. Nem akarok statisztikát közölni, nem idevaló, de számtalan nyomda áll Budapesten és amelyek dolgozik, az sem tudja, miért? Nincs munka! Mert a könyvkiadás... istenem... könyvet kiadni akkor, amikor a legsilányabb papírosból készült könyv bolti árát 40—50 koronába kell megszabni, hogy a könyvkiadó valamiképpen a pénze bankkamatait is viszonlíssa, igazán nem jövedelmező és iparágat fenntartó munka.

Ezek szomorú tények és mi e szomorúságot még inkább aláfestettük. Pedig van egy kivezető út, amelyen keresztül menekülhetünk és amely uton nemcsak magunkon segítenénk, hanem az ország érdekelt is képviselhetnők. Csak éppen az szükséges hozzá, hogy legyen bennünk egy kis koncepció, hogy tudjunk gondolkodni a széleslátókörű iparos eszével, hogy lássunk az orrunkon túl!

Már a naplópapok írtak arról, hogy egyes magyar ipari szakmák azzal a gondolattal foglalkoznak, hogy a külföld részére bér munkát vállalnak. A magyar nyomdászipar technikailag fejlett, izlésbelleg nívós, miért ne vállalhatna nyomdai munkát, bér munkát épp így ő is külföld részére. Ha a magyar nyomdaipar

a mai horribilis önköltségi árak mellett dolgozna külföldre, nemcsak munkatartalmilag, hanem árbelileg is veszedelmes és a győzelem minden reményével rendelkező versenytárs volna a mai valutáris viszonyok mellett. Olcsók lehetünk, munkához juthatunk és megélhetünk és az országnak szerzünk külföldi valutát, javítjuk a pénzünket, lehetővé tesszük sok minden szükségleti cikknek a behozatalát.

Nem akarok sem politikai tirádát, sem mélyenjáró gazdaságpolitikai fejtegetést e hasábokon elhelyezni. A nagypolitika ne érdekeljen bennünket. A mi iparunk problémája számunkra a legfontosabb és e problémát körültekintéssel, megfontolással el lehet intézni. A megkisebbedett Magyarország számára túl nagy és túlfellett a magyar nyomdaipar, használjuk ki fejlettségét, nívóját és tökéletességét ott, ahol még a szomorú viszonyok is segítségünkre sietnek a valuta képében. R. I.

RECLAM

Z emberiség egyik legnagyobb jótévedője szállott sirba e napokban Reclam János Henrik személyében. Egyiket mondok, mert nagy jótévedője kettőjüknek: Reclam Fülöp Antalnak, az apának és fiának, a most elhunyt János Henriknek gondolata volt. Hogy miben állott az ő megmérhetetlen kulturális érdemük, azt talán elég meggyőzően világítja meg egyik diákori emlékem.

Kisdiák koromban, annyi százezer diáktársammal együtt, rajongója voltam Petőfiének. Az Apostol-tól legapróbb liral forgácsaig minden sora emlékemben élt; vele lánogtam, vele lázadtam, vele mulattam; humorának aranyzárai földelítették, tájfestései elbűvöltek, daca bennem tombolt és még ma is, amikor az élet messze más mezőkre, a költészet büvőköréből a tudomány mesgyéjére sodort, teljes egészében érdekel büszke magyar, megértően emberi egyénisége. Hogy egyéniségéhez közel juthassak, de bibliofil hajlamból is, meg akartam szerezni minden írását. Össze is szedtem, csak — egyébként gyenge — regényét: A hóhér kötelém nem tudtam megvenni. Az Athenaeum akkoriban adta ki összes költeményeit vászonkötésben — 2 koronáért, A hóhér kötelémének ára pedig — 6 koronában volt megszabva. Kevéspénzü kisdiáknak akkor nagy pénzt, talán kéthavi zsebpénzt jelentett ez, megvettem tehát az Universal-Bibliothek kiadását — 24 fillérért. Hálás nagyon hálás voltam a német kiadónak, hogy teljessé tehettem Petőfi-gyűjteményemet s ez a hála ma is

elevenen buzog mindannyiunkban, millió meg millió emberben, akik a leipzig-i Philipp Reclam könyvkiadó cég ötletének annyit köszönhetünk.

A Reclam-cég 1867-ben határozta el, hogy forradalmi újítással lép a könyvpiacra. Megindított egy füzetes vállalatot, amely tüneményesen olcsó áron volt hivatva az emberi elme legragyogóbb írásait valóban milliók számára hozzáférhetővé, a szó szoros értelmében véve közkinccsé tenni. Azon év novemberében jelentek meg az Universal-Bibliothek első füzetel — füzetenként két ezüst garas áron. Egészen a világháború kitöréséig 20 piennig, nálunk tehát 24 fillér volt az ára minden, átlagosan 6—8 ives füzetnek, amelyek között azonban szép számmal 12—14 ives, tehát 200—220 oldalas is akadt.

A vállalkozásnak példátlan sikere volt. A nincsetlenek százazrei potom fillérekért olyan könyvtárt vásárolhattak össze, amelyben a világirodalom legragyogóbb gyöngyszemei sorakoztak, de még a vagyonosabb, tehetős közönség is hamar megkedvelte, mert utazásra, sétára elgondolni sem lehet kényelmesebb, tetszetősebb zsebkönyvet a Reclam-könyvtárnál.

Író és tudós, felnőtt és diák igen rövid idő alatt úgy megkedvelték ezeket a jellegzetes sárga borítékú füzetkéket, hogy a Reclam-cég havonta 10 füzetet bocsátott ki. Évente tehát 120 kötetkével gyarapodott az új vállalat, amely a múlt év nyarán már elérte a 6000-ik számot.

Goethe Faustjával indult meg a sorozat és ma, amikor már jóval elhagyta a 6000-es számot, elmondhatjuk, hogy az emberi kultúra legnagyobb alkotásait magában foglalja. 24 Shakespeare-, 15 Schiller-, 11 Goethe-kötet mellett megtaláljuk a dán Andersen meséit, a svéd Tegnér mondáit, a norvég Björnson és Ibsen szindarabjait, Gyulai Pál Vén színészét és „Egy régi udvarház utolsó gazdját”, Jókainak 12 regényét, Petőfi verseit és prózai írásait, Mikszáth írásait, Madách Ember tragédiáját, azután egész Tolstoj-sorozatot, Puskin és Gogol műveit. Az olaszokat Dante, Petrarca, Tasso, a spanyolokat Cervantes, a klasszikus és modern francia és angol irodalmat Hugo Victor, Dumas, Zola és France Anatole, Ossian, Burns, Scott, Byron, Bulwer, Dickens és Wilde képviselik, de fölvonulnak a görög és latin klasszikusok is Homeros, Sophokles, Horatius, Ovidius

írásaival. De nemcsak a tanár és a diák találja meg studiuma tárgyát, a színész szövegkönyvét, a szórakozni vágyó olvasmányát ebben a népszerű gyűjteményben. Képviselve van abban a tudomány és művészet, sőt a gyakorlati élet minden ága is. Kant és Fichte, Descartes és Schopenhauer filozófiai művei mellett Rousseau és Henry George, Voltaire és Carlyle, Humboldt, Haeckel és Ostwald írásaiban vonul fel a politika, a történetírás és a természettudományok legválogatottabb gyűjteménye, nem is szólva Darwinról, akinek két főművét 4 koronáért szerezhette meg bárki, megbízható és illusztrált kiadásban.

A Szentírás mellett Buddha tanai, költők életrajzi mellett zeneművek szövegkönyve és magyarázatai, jogtudományi segédkönyvek, orvosi tanácsadók és szótárak mind megtalálhatók a Reclam könyvespolcán.

Mint ahogyan a Baedeker, úgy a Reclam is foglommá vált. Nincs városa Európának, amelynek valamelyik könyvkereskedőjénél hiányozna a jellegzetes, külön e célra készült Reclam-könyvespolc. Sűrű sorokban állnak rajta a jól ismert apró kis füzetek, olyik vaskos könyvvé hívva, némelyike halványkék vászonkötésben hűszredmagukkal. És a mainzi Gutenberg volt az emberiség legnagyobb jóttevője, mert lehetővé tette, hogy a gondolat szárnyat öltözzön és eljusson a sajtó alól kerek e világ minden zugába, akkor a lipcsei Reclam a sorrendben rögtön utána következik, mert a drága könyvet olcsóvá varázsolta, a kevesek kiváltságát közkinccsé tette.

Alig indult meg Reclamék füzetes vállalata, Európaszerte mindenütt megindultak a hasonló, jobbnál-jobb vállalatok. Nálunk jó Gyulai Pál, a modern magyar kritika apja már 1876-ban megindította az Olcsó Könyvtárt, későbbi keletű a Magyar Könyvtár, a legfiatalabb, de legizlésebb pedig a Modern Könyvtár. A német Sammlung Göschel és az Aus Natur und Geisteswelt, a Tauchnitz és Ostwald's Klassiker, a legújabbak közül pedig a Zellenbücherei mind más és más feladatot tűztek maguk elé, de valamennyivel győzelmesen állja a versenyt ma is a Reclam's Universal-Bibliothek. Modernizált köntösben, de a kipróbált és jól bevált tradíciók receptje szerint becsületes munkával minden sorában abszolút értéket nyújt híveinek. Dr. LAMBRECHT KÁLMÁN

SZÍNHÁZ, MOZI ÉS PLAKÁT

E cím alatt foglalkozik R. I. a plakátok ügyével és néhány mondatba igyekszik összesűriteni mindazt a keserűséget, ami benne és mindazokban a tényezőkben él, akik közel állanak a plakáthoz. Amit cikkében elmond, azt mint helyes megállapítást magam is elfogadom és csupán ott térök el tőle, ahol rendelők hiányának tudja be a mostoha helyzetét. Ebben nincs igaza.

A sokszorosítási technika fejlődésével fejlődtek a plakátrendelők is. Volt már elegendő plakátrendelő akkor is, amikor még nem létezett a mozi; tagadhatatlan azonban, hogy a filmipar megteremtése és a mozik szaporodása nagyot lendített a plakátügyön is.

Tapasztalatból tudom, hogy nem mindig a megrendelőn múlik a plakát silány volta, hanem hibás abban a tervező művész és a nyomdász is. A művész, aki a moziplakátot nem tekintti olyan területnek, amely

megművelésre érdemes, aki nem ötletező munka után tervez, hanem aki mesterségesen gyártja a vázlatot és aki a legritkább esetben törődik a nyomdász helyzetével és igényével.

A rendelő a legtöbb esetben nem képes megállapítani, hogy mire van szüksége, rábizza az ügyet a művészre és a nyomdászra. A kettő pedig a legritkább esetben dolgozik együtt és mert a művész gyakori esetben nincs tisztában a nyomás technikájával, súlyos feladatok elé állítja a nyomdát.

Kevés jóakarattal meg lehetne szüntetni ezt az állapotot, amihez nem kell egyéb, mint hogy a művész érintkezést keres a nyomdával és anélkül, hogy nyomdászrészről a szorosán vett művész részbe engedne beleszólást, figyelembe veszi mindazt, amit a sokszorosításra vonatkozólag tudnia kell.

Azok a művészek, akikkel gyakorlatomban együtt dolgoztam, tanuim arra, hogy az üzem is és ők is mennyire jártak jól, ha együtt dolgoztunk. Mindketten tanultunk. Végeredményben pedig a rendelő látja hasznát, mert míg egyrészt megkapja, amire szüksége van, másrészt — sok esetben — előnyösebben is jut a plakáthoz, mert a két tényező együttműködése folytán az előállítás egyszerűbb és — ami plakátoknál fontos — gyorsabb.

Amit nehezeletem a művésznél, azt más vonatkozásban nyomdász kartársaimnál is kifogásolom. Kevés kivétellel a plakátnál mindig az „üzletet“ tekintik. A rendelővel szemben nem a plakát kifogástalan voltára, hanem a lekonkurálásra fektetik a fősúlyt. A művészi érzék nálunk csak a rendelő „megdolgozásában“ jut

kifejezésre, másutt sehol. Reájuk nézve fontos, hogy a rendelést megkapják és ha a rendelő úgy parancsolja; akár három napon belül le is szállítják, hogy azután mi kerül az utcára, mennyiben felel az meg a célnak és mennyiben alkalmas a közönség izlésének nevelésére, azt állapítsák meg azok, akik — mint R. I. — figyelemmel kísérik Budapest utcáit.

Ne keressük tehát ott a hibát, ahol nincs, mert ha pillanatnyilag a rendelőkör meg is csappant, lesz idő, amikor ismét sok plakát fog készülni és ha a múltban a művész is, a nyomdász is hibázott, keressenek érintkezést most, nevellék egymást, hogy azután felkészülve találja őket a plakátügy terén is várható fellendülés. Tartsák mindnyájan szem előtt, hogy nemcsak a szappan, hanem a plakát is elsődrendű kultúrtényező. Brrr

MODERN ESKÜVŐI MEGHÍVÓK BETŰÖNTŐDEI ANYAGBÓL

NAGYFOKU termelési csökkenés, amely a háború következtében előállott, az összes ipari szakmákkal együtt a magyar könyvnyomtatást is alapépítményében megrázkódtatta, amit az iparban érdekeltek még sokáig fognak érezni. A foglalkoztatott

munkások létszáma alacsony, de különösen kevés az alkalmazott mesterszedők száma, akik egyéb elfoglaltság hiányában a köznapi merkantil-munkák előállításával foglalkoznak. A mesterszedők különben is nem csak ma, de ugyyszólván a háború teljes tartama alatt alig, vagy talán bátran kimondhatnók, hogy egyáltalán nem foglalkoztak új alkotások létrehozatalának gondolatával, részben a jobb rendelések hiánya, részben a tömegmunkák előállításánál tapasztalható hajsza, végül pedig a munkáshiány miatt a munka előállítására engedélyezett idő rövidege miatt.

Természetes, hogy a hosszú évek alatt előállott szakmai visszaesésen most már fokozott erővel kell segíteniünk s a régi érdeklődést újból meg kell találnunk, hogy a szépen fejlődő magyar nyomdaipar ismét elérje legalább azt a nívót, amelyen háború előtt állott. Remélem, hogy ezt elérni egyesült erővel lehetséges lesz.

Adjon mindenki valamit tudásából, ha még oly rére nyek látszik is a tárgy, amellyel e helyen foglalkozni kíván. Én ezuttal az egyszerű, legtöbb esetben igénytelen külsőben megjelenő esküvői meghívók tisztán betűöntődei anyagból, de mégis modern és művészi hatású technikai előállításának kérdésébe kívánok oktatólag bevilágítani, néhány kétszínű példa kapcsán.

Csodálatos, hogy a technikai fejlődés és művészi behatás dacára az esküvői meghívó — akár könyvnyomdai, akár litográfiai uton készül az — majdnem mindig az évtizedek óta szokásos köznapi formájában látható. Mondhatnám, hogy szedéstechnikailag majdnem teljesen azonosak ezek, sablonosak, minden művészi érzés és izlés nélkül, amelyek egyszerű másolatai valamely rossz mintának; hiányzik belőlük a modern sorcsoportosítás ismerete s ha mégis van bizonyos eltérés, úgy ez kizárólag a felhasznált papiros vagy karton alak- és minőségeltéréséből áll s a rendelő áldozatkészségének megfelelően, ezzel kíván a nyomda hatást elérni.

Pedig ez — nem fog paradoxonnak hangzani — szellemi szegénységre vall! Törekednünk kell új formák kidolgozásával — és itt az izléses sorcsoportosítás által létrehozott folthatásnak a megérdemelt hely biztosítható — a nyomtatványokba elfogadható hatást, izlést belevinni, amelyek amellett valami újszerűséget is mutassanak fel.

A bemutatott példákkal ezt kívánom illusztrálni. A példákat szándékosan úgy válogattam össze, hogy a különböző formák létesítésének lehetőségét bizonyíthassam, no meg azt, hogy a legegyszerűbb anyagból jobb munkák állíthatók elő, amelyek elkészítésére ezek szerint a legkisebb nyomda is vállalkozhatik.

A szóban lévő nyomtatvány szedéstechnikai előállítása következőként történik:

Figyelmesen átolvassuk a kéziratot s egy megfelelő betűfajt — a szöveg terjedelmének megfelelően rendszerint petit vagy kevés szöveg esetén garmond nagy-

FOTOMŰVÉSZET AMATŐR ÉS MŰVÉSZFOTOGRAFIAI FOLYÓIRAT

SZERKESZTI
BALOGH RUDOLF

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL NY. KER. VÁCI-UTCA 12.
BUDAPEST

GARA ARNOLD: LAPPEDÉL

**GOLDBERGER JÓZSEF ÉS
NEJE TISZTELETTEL MEG-
HIVJÁK LILI LEÁNYUKNAK
GROSZMANN JAKAB URRAL
FOLYÓ ÉVI FEBRUÁR 6-ÁN
VASÁRNAP D. U. FÉL 4 ÓRA-
KOR A DOHÁNY-UTCAI IZR.
TEPLOMBAN TARTANDÓ
ESKÜVŐJÉRE**

**GROSZMANN T. ALBERT ÉS
NEJE TISZTELETTEL MEG-
HIVJÁK JAKAB FIUKNAK
GOLDBERGER LILI KISASZ-
SZONNYAL FEBRUÁR 6-ÁN
VASÁRNAP D. U. FÉL 4 ÓRA-
KOR A DOHÁNY-UTCAI IZR.
TEPLOMBAN TARTANDÓ
ESKÜVŐJÉRE**

BUDAPEST, 1918 JANUÁR HAVÁBAN
LAKÁS ÉS SÜRGÖNYCIM: BÁLVÁNY-UTCA 11

DÉRI ELLA WILD JENŐ

ÖRÖMMEL ÉRTESITIK
ROKONAIKAT ÉS A JÓ
ISMERŐSEIKET, HOGY
1918. ÉVI ÁPRILIS HÓ
9-ÉN A II. KER. ANYA-
KÖNYVVEZETŐ ELŐTT
HÁZASSÁGRA LÉPTEK
BUDAPEST, 1918. ÉVI
ÁPRILIS HÓ 12-ÉN □

LAKÁS: II, GYORSKOCSI-UTCA 2
II. EMELET 32. SZ.

**VÉRTESSI ANGELA
JANCSOVICS ELEMÉR**

ÖRÖMMEL ÉRTESITIK
ROKONAIKAT ÉS A JÓ
ISMERŐSEIKET, HOGY
1916. ÉVI MÁRCIUS HÓ
5-ÉN A IX. KER. ANYA-
KÖNYVVEZETŐ ELŐTT
HÁZASSÁGRA LÉPTEK
BUDAPEST, 1916. ÉVI
MÁRCIUS HÓ 1-ÉN

LAKÁSCIM: IX. GÁT-UTCA 2
IV. EMELET 23

PEHM ARANKA ÉS DR BÖLCSHÁZAI
BÖLCSHÁZYZ ELEK TUDATJÁK,
HOGY 1919. ÉVI NOVEMBER HÓ
30-ÁN DÉLUTÁN 5 ÓRAKOR A
NAGYLIGETI EV. TEMPLOMBAN
HÁZASSÁGOT KÖTÖTTEK

NAGYLIGETEN,
1919. ÉVI
NOVEMBER

ÖZV. SCHMIDT IGNÁCNÉ
ÉS ÖZV. SCHEIN JAKABNÉ
TISZTELETTEL HÍVJÁK MEG
JANKA ÉS ÁRMIN GYERMEKEIK-
NEK FOLYÓ ÉVI SZEPTEMBER HÓ
24-ÉN DÉLUTÁN FÉL 3 ÓRAKOR
A DOHÁNY-UTCZAI IZR. TEM-
PLOMBAN TARTANDÓ

ESKÜVŐJÉRE

BUDAPEST, 1919
AUGUSZTUS 2-ÁN
SÜRGÖNYCIM: VI,
CSENGERI-UTCA 6

MOLNÁR ILONA
.....
HIRES ELEMÉR
.....

TISZTELETTEL MEGHIVJÁK F. ÉVI
MÁJUS 25-IKÉN DÉLI 12 ÓRAKOR
A KRISZTINA-VÁROSI NAGY
TEMPLOMBAN TARTANDÓ
EGYBEKELÉSI ÜNNE-
PÉLYÜKRE. ARAD
1919 MÁJUS 20

LAKÁS: ARAD
LENKEY-TÉR
45, I. EM. 26

ságban — választunk. Ennek megtörténte után a szöveget kizáratlan sorokba kisedjük, mert csak ezen sorok rendelkezésre állása után állapíthatjuk meg, hogy a szöveg milyen csoportosításra alkalmas.

Ha a csoportosítás dolgában nem volna szabad kezünk, hanem a rendelő kívánságaira kell figyelemmel lennünk, mondjuk, hogy a rendelő ragaszkodik a neveknek külön sorokban való kiemeléséhez, akkor a csoportosításnál a címsorok szélességéhez kell alkalmazkodnunk, illetőleg egy ennek megfelelő folt létesítésére törekednünk. Természetes, hogy a csoportosításra vonatkozó tájékozódás másként történik, ha a szedés a papír szélességében és másként, ha annak magasságában történik. (Lásd a példákat.)

Kétoldalu szöveg esetén figyelemmel kell lennünk azon körülményre, hogy mindkét hasáb teljesen egyforma magas legyen s az utána következő alsó sorok — melyek a két szöveghasábnál egy íokkal feltétlenül kisebbek legyenek — szimmetrikus elhelyezésre találjanak. Szükségesnek tartom különösen hangsúlyozni, hogy sok díszítőanyag alkalmazásától tartózkodjunk. A

sorcsoportosításnak, illetőleg a folthatásnak megfelelően egy, esetleg két ízéles díszítődarab teljesen kielégítő.

A jó szedésmunka tökélyrevitelénél jelentékeny szerepe jut a papirosnak, — a tiszta nyomásról nem is szólva, mert hiszen ezt természetszerű követelménynek tartom. Munkáimnál és így a bemutatott példáknaál az évtizedek óta használatos papirosalakoktól teljesen eltekintettem, sőt a nagyon használatos kartontól és merített papirtól is eltekintettem mindazon esetekben, amikor ennek megválasztásában nekem is volt szavam.

Az általam a jelen közleményhez példakul szánt esküvői meghívók különböző fénytelen, pasztellszerűen tört színes papirosra készültek, amelyek a nyomda hulladékpapírjainak felhasználásával kerültek ismét forgalomba. A nyomás szintén színes, a szín megválasztásánál azonban figyelemmel kell lennünk a papíros színére, hogy a nyomás a papiros színével összhangban legyen. Kívánatos volna, ha példáim utánzásra ösztöklénnék kollegáimat. A törekvő nyomdász kísérletezés után bizonyára új módokat talál, amelyek szaktudásunk gyarapításához fognak vezetni.

SPITZ ADOLF

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

E L S Ő K Ö Z L E M É N Y

Az az ipari termelésnek egyes produktumait úgy tekintjük, mint egyfelől a szellemi és gazdasági élet fejlődésének, másfelől az ipar általános technikai tökéletesedésének eredőit, akkor bizonyos, hogy ezeknek a produktumoknak sorában a könyv az első, amely

létrejöttét oly sokfelől ható és sokfelé terelő tényezőnek köszönheti, mint egyetlen más ipari termék sem. És talán éppen azért, mert minden időben az ipari értelemben vett könyv volt az emberi gondolat értékelésének fokmérője és szimbóluma, mert mindenkor oly nagyon is közel állott az emberhez — úgy az egyén, mint a társadalom életéhez —, a története végül éppen olyan bonyolulttá és érdekessé lett, mint amilyen maga az ember. Attól a pillanattól kezdve, amikor teljes mivoltában vált tudatossá az írott gondolat értéke és félelmes ereje, a könyv képviselte az esztétikai és technikai törekvéseknek összességét, amelyek az írásművek külsejének művészi és ipari tökéletesítésére irányultak. Ha a könyvkötőipart ebből az általános művelődéstörténeti szemszögből nézzük és benne tényleg az irodalmi kultúra fokának mindenkorl mértékegységét szemléljük, akkor szinte követelőleg lép fel a szüksége annak, hogy az ipar történetében eddig megállapítottnak tekintett helyét és jelentőségét is átértékeljük. Bizonyos ugyanis az, hogy minél virágzóbb volt egy-egy korszaknak vagy nemzetnek az irodalma, annál buzgóbban folyt a kutatás az írás technikai eszközeinek tökéletesítése körül: csak általános és elméleti igazság. A könyvnek ipari és irodalmi értéke között az arány korántsem ilyen egyenes. A középkorban például az irodalmi érték vagy a műfaj karaktere már azért sem lehetett stílusalkotó hatással a kötésnek szerényebb vagy diszebb külsejére, mert a könyvirodalomnak az a része, mely a könyvkötőipart, helyesebben a könyvkötéssel

foglalkozó szerzeteseket foglalkoztatta, mindössze néhány, jellegileg azonos egyházi könyvtípusra szorítkozott. Így természetes, hogy a kötés művészete is csak általános kompozíciótémákban és technikai típusokban élhette ki magát és a könyvkötőmesterek csak a kivitel mesterségi részében igyekeztek és tudtak — az adott sémák dogmáin belül — némi változatosságot létrehozni. A reneszánsz-kor könyvkötőipara a humanista szellem forradalmi tényeként közelebb hozta a könyvtáblát a könyv irodalmi karakteréhez, mellőzte a középkori kompozíciók merev előírászerűségét, érvényesülést biztosított a művész gondolat szabadságnak, teret nyújtott a könyv tulajdonosa ízlésének, szóval: a stílári határok respektálása mellett megteremtette a könyvnek művészi individualitását és megindította azt a fejlődést, mely a francia könyvkötőiparban azelőtt nem remélt és azóta el nem ért magasságokig emelkedett. A XVI. és XVII. században jutott el a könyv technikai és irodalmi karakterének harmóniája a tökéletesség zenitjére, ettől az időtől kezdve lazul kettőjük kapcsolata és a barokk-, majd a rokoko-kor könyvkötőiparban stílusának, anyagának és díszítésének alap gondolata többé nem a könyv irodalmi értékéből konkretizálódik iparművészetté, hanem gondtalan udvaronckönnyedséggel alkalmazkodik az irodalom divatjaihoz és a parfümös szalónok könyvkultuszának léha szeszélyeizhez.

A XIX. század a szükségszerű következmények kiérlelődésének százada volt minden tekintetben s így az volt a könyvkötőipar történetében is. Ezt a századot ma még talán tulsívárnak és művészi tekintetben impotensnek látjuk, valószínűleg azért, mert a kiérlelődés folyamatában még magunk is benne élünk és a lefolyt politikai, gazdasági és társadalmi események áttekintésére a tőle elválasztó időbeli távolság kevés, — az események szociális méretei pedig túl nagyok. Ha majd ennek az áttekintésnek időátlvlati feltételei kedvezőbbek lesznek, megítélésünk bizonytal helyesebbekké és obje-

tivebbé válnak. Ma legfeljebb csak a szimptomákat látjuk és ezért az a megállapításunk, hogy az elmúlt században a gépek szenzációs tömegtermelő teljesítménye alapjaiban rendítette meg az egész világ kézműiparát s így a könyvkötőművészetet is, valóban nem egyéb, mint szimptomák összegezése, kritikai áttekintés nélkül. Az egyetlen, ami bizonyos, az, hogy a könyv ipari individualitásának kultusza anarchiává fajult és hogy azon az uton, amelyre lesodródott, tovább haladni képtelen. A benutság mai óráiban, amikor egy világkatasztrófa iszonyu csapásai alatt roskadunk és hat éven át örvongéssé korbácsolt embergyűlöletünk minden energiánkat felemészti, ma, amikor egyetlen erőforrásunk a multbatekintés és a tradíciók szentségében való hitünk, egyenesen az életösztön ébersége kényszerít arra, hogy ennek a levitézlett iparágak történeti fejlődését végigkísérjük. Okolásul és vizsgálatásul.

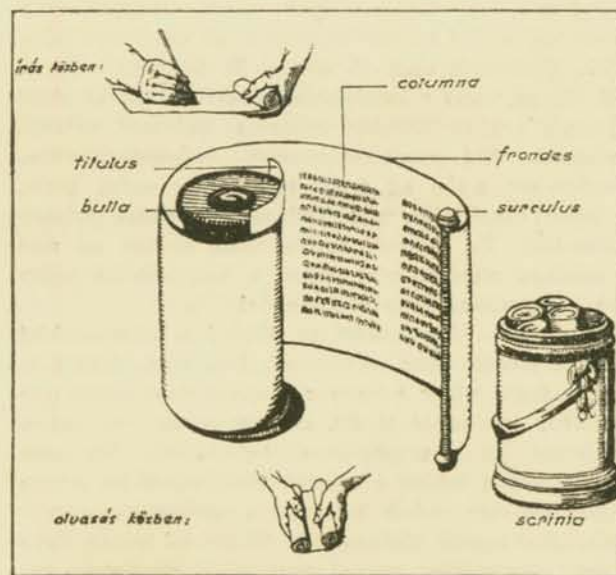
A könyv ipari formájának keletkezésére nézve a történeti kutatások eredményei között nem könnyű eligazodni. A kutatók legtöbbje megegyezett abban, hogy a Kr. u. V. században megjelenő pergament-kódex képviseli mai könyvünk technikai ősalakját és hogy ez a durva, állati hártyalapokból sziljak segítségével összefűzött, fatáblák vagy vastag bőrlemezok közé erősített könyvttest volt a technikai fejlődésnek első fázisa. Ezt az elméletet azonban két pozitívum támadja és teszi nagyon is vitássá. Az egyik technikai természetű. Az V. századbéli „öskódex“ oly sokféle technikai eljárás alapos ismeretét árulja el és készítőjétől oly nagy ügyességet, szerszámkezelést, nyersanyagfeldolgozásban való jártasságot és jelentékeny technológiai ismeretet követelt, hogy semmiestre sem lehetett első lépcsőfoka egy iparág nekilendülésének, hanem minden valószínűség szerint egy jóval régebbi kódex-típusnak a leszármazottja. Ez a kódex-típus semmiféle formában nem maradt meg számunkra, úgy hogy azt kell hinnünk, hogy keletkezése az öskeresztények katakombaéletébe nyulik vissza. A másik pozitívum a könyv elnevezése. A könyv szónak latin neve, a liber (livre, libro) hancsot vagy kérget jelent és valószínűleg a papyruszhancsra vagy valamely más, iróanyag készítésére használt fakéregre vonatkozik, amilyenek az ókorban voltak használatosak. A német „Buch“ (book) elnevezésről tudjuk, hogy az a bükkfa német nevéből, a „Buchenbaum“-ból származik, tehát a fatáblás könyvek borító fedeleitől kapta nevét, amelyek kezdetben tulnyomó részben bükkfából készültek. (A magyar „könyv“ szó a szláv „kniha“ vagy „kniska“ szóból ered és „papot“, azaz a „pap tulajdonát“ jelenti, tehát azt a személyt, akivel nálunk a kultúra kezdetén a könyv és a műveltség fogalma elválaszthatatlanul összeforrott. A tót „kniha“ és „kniska“-szavak, továbbá az ó-szlovén s az orosz „knyiga“ szó a „knes“ szóval rokon, mely szintén „papot“ jelent. Hasonló hangzású szavakat találunk azonban a tatár nyelvben: „kenägä“, a mordvin nyelvben: „kniga“ és az erza-dialektusban is: „konyov“ (a. m. papíros). Megvan a szumír nyelvben, melyben a „kin“ szó írást, levelet jelent és tekintve, hogy e szittyai nyelvmaradványok egy szumír-akkad nyelvű néptörzsre vallanak, valószínű, hogy a szó tőlük került bele az európai szókincsbe.)

A távolabbi multba utaló adatok kényszerítenek tehát arra, hogy a könyvkötészet történetének első fejezete-

ként annak a kornak ipartörténeti tanulmányozását kíséreljük meg, amely a mai értelemben vett könyvet még nem ismerte és csupán tétova kísérletekkel igyekezett utat vágni ahhoz a fejlődéshez, melynek a szóban forgó öskódex már egy haladottabb stádiumát képviseli. Az ókor írásművei között kell keresnünk könyvünk ősalakjait, hogy a fejlődésről tiszta képet nyerjünk.

Az ókornak három írástypusát ismerjük: a papyrusz-tekerceket, a pergamoni quaternákat és a diptychákat, vagy pugilláriákat. Ezekből szűrődött le idők folyamán az egységesebb és fejlettebb typus, a pergamoni quaternának és a diptychának kombinációja, az a bizonyos átmeneti forma, mely a pergamentkódexeket megelőzte és keletkezésüket technikailag előkészítette.

A három írásforma nem egyidős. A legrégebbi a papyrusz-tekerces, mely az egyiptomi kultúrának köszönhető elterjedését; innen jut el Görögországba, majd Itáliába, de használják már a mezopotámiai ösnépek is, sőt ismerték a japánok és a kínaiak, akiknek már a Kr. e. XVII. században fejlett papyrusz-íparuk volt. Elnevezését Babylon nevével nyerte, ez tehát későbbi eredetű. A „babyr“ nevű kuszó gyökerű sásféle vízi növény adta a nyersanyagot azoknak a vékony lemezeknek készítéséhez, melyek szalagokká ragasztva és pálcikákra sodorva évszázadokon át szolgálták írásra az ókor kultúrnépeinek. Egy-egy tekerces átlag 20 papyrusz-lemez egymás mellé ragasztásával készült és a ragasztáshoz árpalsztkeményítőt használtak. A tekercesragasztással Rómában külön iparosok, a glutinatorok foglalkoztak, akiket eszerint könyvkötőink előfutárainak tekinthetünk. A kész tekerceset egy tengelypálcikára (az u. n. sur-

culus-ra) sodorták fel és hogy a tekerces a tengelypálcikáról le ne csusszék, a pálcika két végére egy-egy lapos korongocskát, vagy gombot erősítettek. Ennek a gombnak „bulla“ volt a neve. A tekercesszalagot az egyik keskeny élénél fogva a tengelypálcikához erősítették, a másik élét pedig, hogy el ne rongyolódjék, pergamentszalaggal szegték be, gyakran úgy, hogy a szegésbe egy vékony pálcikát is ragasztottak. A tekerces hengerének alsó és felső lapját, vagyis a papyruszszalag hosszanti élét (frondes) egymással párhuzamosra vágták, horzskövel simára csiszolták, feketére vagy más

színre befestették, elkorhadás ellen pedig cédrusolaj-firniszsel bedörzsölték. A szöveg a tekercs magasságával párhuzamos hasábokba (columnákba) osztva futott végig a szalagon, a columnaszélesség 4–5 ujjnyi volt, egy-egy sor tehát körülbelül 3–5 szóból állott. Nagyobb írásművek több tekercsből is állottak, úgy azonban, hogy egy-egy tekercs az írásműnek rendszerint egy önmagában befejezett részét tartalmazta. Az írásmű címét keskeny pergamentszalagra írták (az u. n. titulus-ra), mely a tekercs felső védőkorongjának pereméhez gallér-

szerűen volt hozzáragasztva. A tekercseket ötivel-hatával egy henger- vagy hasábalaku bőrvéderben (scrinia-ban) tartották, a scriniákat pedig több polcra osztott könyves-szekrényekben, az u. n. armariumokban őrizték. Az ókor leghíresebb könyvtára az alexandriai volt, mely a hagyományok szerint 100.000 kötetet, vagyis tekercset számlált. A tekercsalak meglehetősen hosszú életet élt és a mai könyvtípus kialakulása után is sűrűn fordult elő, majdnem a XVIII. századig. A zsidó thorát ma is tekercsbe sodorják. JASCHIK ÁLMOS

GARA ARNOLD

TIZENÖTÉVES iparművészeti mult gazdag munkássága van Gara Arnold mögött. Butortervezés, kerámia, fémmunkák, kisplasztika s kiváltképpen sok grafika. Nem oly gazdag és sokrétű ez a munka, amilyen akkor volna, ha minálunk is élénk s virágzó nagyipari élet volna, de finom és tisztult. Gara nevével kapcsolatban talán mindenkinek van valami halk művészi emléke: egy porcellánra lehelte miniatürkép, vagy egy verseskötet címlapjának suhogó asszonyai. Ezzel körülbelül meg is állapítottuk az ő művészetének legerősebb jegyét: a gyöngéd, szinte nőiesen megínomult vonalvezetést. S ha az ember ez alkotások részleteinek ezernyi aprólékosságát nézi, a csiszoltságot, mellyel minden rajzát szinte kivési a papíroson, akkor még örülni is kedve volna a jótékony szegénységnek, amely ennyi időt enged iparművészeinknek az elmélyedő munkára. Gondoljuk csak el, milyen jó, hogy itt mód és idő van rá (mert a megrendelők nem törik be az ajtót) egyetlen regény tizenkét rézkarca kedvéért hetekig, hónapokig élni orosz templomok hagymatornyaiban, gondolatban átélni az orosz biedermeier egész korát, a hideg tüvel kikarcolni Tatjana bundájának minden csillanását. Ily önfeledt aprólékosság mellett mi más a grafikus alkotás, mint mikor a megrendelők egész nap zongoráznak a telefoncsengőn!

Tizenöt év óta ezekért az ábrándos finomságokért szeretik nálunk Gara művészetét. Feltűnése olyan korszakba esett, mikor a magyar könyvnyomtató-izlés már átesett a szecesszió lázain, de egy másik veszedelem leselkedett rá, a népművészeti tapétastilus. Már nem lehetett hatást kelteni a szórnyú ibiszmadarakkal a vers végén, de már voltak bolondjai a sárközi és matyóhímezéseket utánzó címlapoknak. Ebben az időben Gara Arnold első grafikai munkái nyugodt és európai arculatukkal hódítottak. Ha csinált egy kötetet, azon a keret, a betűk, a záródíszek, minden úgy összehangolódott, mint amikor a renaissance szövöcmestereinek és takácsainak kellett egy gazdag selyembrokát motívumkészletét összehordani. Hisz azok is, csakugy, mint Gara, felhasználtak mindent, amit valaha régi bőrökön bepréselve, parasztszalagokba behimezve, mestergerendákra felpingálva láttak, de mire összetörték, összekeverték s újra kiöntötték a szövöszéken, mi más lett abból! Gara is mindent áttanulmányozott, magába szílt, ami megtermékenyítheti egy díszítőművész intellektusát. Könyvfedelein emléke kél régi bibliáknak, ex-librisein

Schongauer-től Klinger-ig minden grafikus vívmányaiból kicsendül valami, plakátjai vannak, melyeken éppugy megérezni a meissenai porcellán mesterét: Kändler-t, mint a mai Iványi-Grünwaldot és finom brossain mintha hervadt divatlapok ujulnának meg — mégis egészen és kizárólag Gara Arnold az, aki száz mérióldról is megismerhető ezeken az alkotásokon. Mi ma felismerjük kéjgyérőül a mestert. Valamikor bizonyosan le fogják tudni olvasni róluk a kort is, melyről azt hiszik sokan, hogy nincs stilusa. Ha nem volna, alkalmasint nem éreznők meg a Gara művésze mögött azt a nagy és bizarr gazdagságot, mely értelmét s kedélyét betölti. Lapozzátok végig utolsó éveit grafikai terméseinek itt közölt kis részét és látni fogjátok, hogy abban éppen úgy benne van Maeterlinck szimbolizmusa, mint a

GELLÉRT OSZKÁR RUBENS ASSZONYA

ÚJ HIMNUSZOK A SZERELEMEHEZ
NYUGAT KIADÁSA

GARA ARNOLD: KÖNYVFEDŐLAP

Puccini zenéje, éppen úgy megvan az orosz ballet, mint a Wilde Oszkár sátáni életfeljegyzése. Talán tulságos messzire megyünk így, de meg kell érteni, hogy ami a művész mögött hosszú uszályként lebeg, az nem a régmúlt kulturák szövedéke, hanem korának követelménye, amely finomkodó, precíziós szereti a grafikusot látni.

De Gara nemcsak lágy és érzelmes művész. Nemcsak öneledt ábrázoló. Lapjain tud erélyesen előretörni is, egyet fordul és a vonalak zsonglőrből pompás építővé válik. Játszva bírja le a technika nehézségeit. Sik, betűk, foltok, vonalritmus — egy-kettőre megépíti belőlük a maga kecses és mégis szilárd szerkezetét. Mikor az a megbízatása, hogy a magyar filozófiai társaság folyóiratának címlapját, könyvdiszeit megtervezze, olyan feladathoz jut, mely látszólag ellentmond lényének. S mégis ez talán legérettebb alkotása tipografiai szempontból. Folttömegének elosztása, betűinek ritmikus nyugalma, arányai olyan tiszták és harmónikusak, mint maga a görög bölcsélet. Van valami ebben is a múlt század elejének klasszicizáló stílusából. De frissebb, modernebb annál. Számot vet a festőknek, az olvashatóságnak, a konstruktív egyszerűségnek követelményeivel, azzal, hogy kikhez szól, komoly, tartalmas, logikus és világos, szinte iskolai példája lehetne a magyar tudományos könyv tipografiai felépítésének.

A hatás keresés külsőségeinek e szándékos mellőzése újabb és legújabb munkáinak egyre nagyobb egyszerűség irányába röptit Gara kifejező erejét. Míg azelőtt tolla mintha egy indiai selyemnek, vagy afgán szőnyegnek ezernyi motívumát szórta volna széjjel a papírosra, most egy széles ecsettel, vagy nádtollal, csak a legszükségesebb mondanivalókra szorítkozik. A grafika, az érem, a festett ablak: a tömörség művészete. Gara, aki most a kerámia nagy és alapos művelésére szánta el magát, immár kifejező stílusában túl van azon, hogy csak aprólékos díszítő feladatokban szórja szét

GARA ARNOLD: KÖNYVDISZ

képességeit. Átfogó formákra, nagy síkdiszítő feladatokra érett meg, olyan munkákra, melyeken a kézmozdulat energiájával kell szólni s nem a színek káprázatos voltával. Minél szélesebb regiszteren fog játszani, minél több az anyag, mellyel bánik, az eszköz, melynek mesterévé lesz, annál mélyebb lesz az ő grafikai értéke. És el fog jönni az idő, mikor stílusa, vonalvezetése egyszerű lesz, mint azoké, akiket a biblia tanított meg beszélni és akkor lesz igazán grafikus. NÁDAI PÁL

A PÓTANYAGOK TERMÉSZETRAJZÁBÓL

OGY a hőfok emelkedésével járó előnyösebb munkaesélyek nem pusztán feltevésen alapulnak, azt mint érdekes cikktárgyat, már régebben tárgyaltam, de hogy mennyivel fontosabb, kihatóbb ez a megállapítás ma, arra szolgáljon a közvetkező megfigyelés.

Ha munkaszünet után — különösen reggel, a mai fűtés (?) mellett kihűlt munkateremben — a munkát ismét felvesszük, nap-nap után azt tapasztaljuk, miszerint anélkül, hogy a festékszerkezeten valamit változtattunk volna, a festékezés halványabb, szürkébb, tompább, mint ahogy az az előtte való napon volt. Aki a helyzetet és az anyagot alaposan ismeri, az ezt a változást nem minősíti valami boszorkányos tüneménynek, hanem annak a fizikai tételnek az érvényesülését ismeri fel, mely szerint „a hidegség minden testet összehuz, a melegség pedig kiterjeszt”. Így természetesnek tartja, hogy éjjelen át a hideg munkateremben a hengerek elterülő festék a hőfok süllyedése arányában azokra jobban rászárad. A festék eme megkeményedettnek látszó rétege természetesen a feladóhengerekre is erősebben

rátapad és az első félórán nem is mutat hajlandóságot arra, hogy merevségéből engedjen. Munkaközben azonban, úgy a munkaterem fokozatos átmelegedésével, de főképpen a dörzshengerekkel való folytonos szoros érintkezés és szoros mozgás által úgy a hengeranyag s azzal a rajta tapadó festékréteg is lassacskán felmelegszik; az ilyenkor a hengeranyagban keletkező magasabb hőfok a rátapadó festékréteget meglazítja, mire az természetes mivoltát visszanyerve felszabadul. Az ilyenkor keletkező festéktöbblet tehát ismét a formára kerül, miért is e tranzakciós folyamat a rendes nyomás szempontjából óvatosságra int.

A műkencének ezen, a festékek minőségére is befolyással bíró rossz tulajdonságai egymagában — eddigi fejtegetéseinkben — csak a festék kötöttségére s az abból folyó, a feldolgozás közt felszínre kerülő nehézségeire bírtak befolyással, anélkül, hogy a minőségesebb festékeknel feltételezendő mélységre kihatással lett volna.

Tudjuk, hogy a jobb és legjobb illusztrációs festékek előállításához kizárólagosan a felülmúlhatatlan amerikai gázkorom jöhet számításba. Ezt a meghatározást annál is inkább fogadhatjuk el megmásíthatatlan ténynek, mivel az oly magas fokon álló német festékkémia és festék-

gyártás az amerikai gázkormot pótolhatatlannak nyilvánította. Bizonyíték reá továbbá az a tény, hogy abban a pillanatban, amikor az amerikai gázkoromkészlet a háború harmadik évében, ismert okokból, elfogyott s importálásra már számítani nem lehetett, az illusztrációs festékek kvalitása fokról-fokra hanyatlani kezdett azon okból, mert belőlük az az anyag hiányzott, amely mélységének, diszkrét fényének, lágyágának tulajdonképpen okozója vagy előidézője volt.

Itt is pótlás után kellett kutatni és az anilinfeketében vélték azt az anyagot feltalálni, mely az amerikai gázkorom mélységét, ha csak megközelítőleg is, pótolni képes lenne. Ami a festék mélységét illeti, azt igazán valahogy csak megközelítette, de a fényét, mely egyúttal a mélységnek egyik optikai kísérője, azt az anilinfeketével előidézni nem lehetett. Éppen ellenkező eredményre jutottak e póttanyaggal, mert a vele kevert festékek — kémiai összetételében rejlő okokból — nemcsak teljesen fénytelenek, hanem az okvetlen szükséges tapadóképeség is eltűnt, miáltal a rendes száradási folyamat nehezebbé vált.

Holtan, mintha csak daraszerűen volna felhíntve, terül el e kvalitásos festék a papíroson, s ahogy azt számtalan esetben tapasztaltuk, még a rendes száradási idő letelte után is, a legenyhébb érintésre oly érzékeny, mintha ezt a papírosról rétegszerűen letörölni lehetne.

Ezzel végeztünk volna — a gyakorlatból merített tapasztalatok alapján — a fekete festékek póttanyagainak természetrajzával, anélkül, hogy akörüli végzett igen érdekes, de túllünk távol álló kémiai kísérletezéseket csak érinteni is akartuk volna.

A színes festékek — noha nyersanyaguk nagyjában a régi maradt — a műkenca behatása alatt megszokott minőségükből sokat veszítettek. Ha a feldolgozásuknál nem is mutatkoztak azok a fentebb ismertetett nehézségek, az nagyrészt a nyersanyaguk könnyebb és biztosabb kötőképeségét előidéző fajsúlyuknak köszönhető.

Máskülönbén még a briliánságukról előnyösen ismert lakkfestékek is hatástalanoknak, fényteleneknek bizonyultak és sokszor tulkevényen kerültek a nyomdába.

A festékeknek igazi, rendes időkben azokkal harmonikus viszonyban élő társa, a hengeranyag, letörve, multját megtagadva, visszatért a kiindulópontjához, akár a fáradt, évtizedeken át a távolban, jómódban élt vándor, aki sorscsapásoktól üldözve felkeresi szülőfaluját. Tudjuk, hogy a negyven év előtti, enyvből és szirupból készült, az akkori igényeknek megfelelő primitív hengeranyagot már rég felváltotta a sokkal megbizha-

tóbb, a legkényesebb igényeket is kielégítő, gelatinból, nyerscukorból és glicerinnél készült hengeranyag. Ezek a jó hengeranyaghoz szükséges nyersanyagok teljesen elfogytak. Nem maradt tehát más hátra, mint itt is póttanyagok után kutatni, mely fáradságos munka a legkülönfélébb glicerinpótlékokhoz, no meg a régi enyvhöz való visszatérést eredményezte. A glicerinpótlék egyikében sem található fel az a bizonyos állandó, nem igen gyengülő tapadási képesség; az enyvből pedig tudva hiába keresték a jó hengeranyagot leginkább jellemző állandóságot, ruganyosságot, térfogatának változatlanóságának biztosítékát. E kényszerűsülte anyagok értéktelenségét mi, gyakorlati nyomdászok legjobban ítélni tudjuk meg. Alig egynéhány napi használat után már a formával, festékkel érintkezésben álló része megkeményedik, tapadóerejét veszítve, száraz lesz, ruganyossága megszűnik, térfogata a benne lévő anyagok beszáródása folytán kisebbedik, szóval, mint henger hasznavehetetlenné válik. Ezek folytán az átöntésnél már nem oldódik fel teljesen, s részben szemétkosárba kerül. Az ilyen munkaközi bajokról most bővebben szólni nem akarunk, azokat minden nyomdász nap-nap után a saját bőrén érzi, csak említeni akarjuk, hogy ugy a festékben lévő anyagok, mint a mosószerekben feltalálható bontó hatású folyadékok a hengeranyag gyorsabb pusztulását okozzák.

Végszóul még a mosószereknek nevezett kotyvalékról. Ahogy a rendes nyersanyagok elfogytak, úgy a terpentín gyártása is lehetetlenné vált. Benzolt, terpentint, petroleumot, benzint, kátránydesztillátumot stb., tehát különféle ellentétes tulajdonságokkal, egymást gyengítő vagy bontó hatással bíró, kémiailag sem teljesen tiszta testeket, aránytalanul, természetellenesen egymáshoz kötötteket valami semleges folyadékkal kimondhatatlanul „festették“ és mint ideális mosószer a legimperfertensebb áron dobták piacra. A mosószer ezen impressziós vagy inkább Shylocki kiszámítottágu összetételét és az abból származó hátrányokat ma még megszüntetni nem lehet.

Hol tulgyorsan — mosás közt — ellillant, hol tulzsiros volt, s a száradást művésziileg kellett előidézni, hol maróképesége csak minimális volt. A legtöbb esetben azonban bűdös volt, mint a pokol füstje. Hogy ilyen minden elemi követelményt nélkülöző mosószer mellett — hozzávéve még a festék- és hengeranyag értéktelenségét — mily kint jelent a munka, annak leírását most már másokra, több írói kvalitással bíró kollégáimra bízom.

FUCHS ZSIGMOND

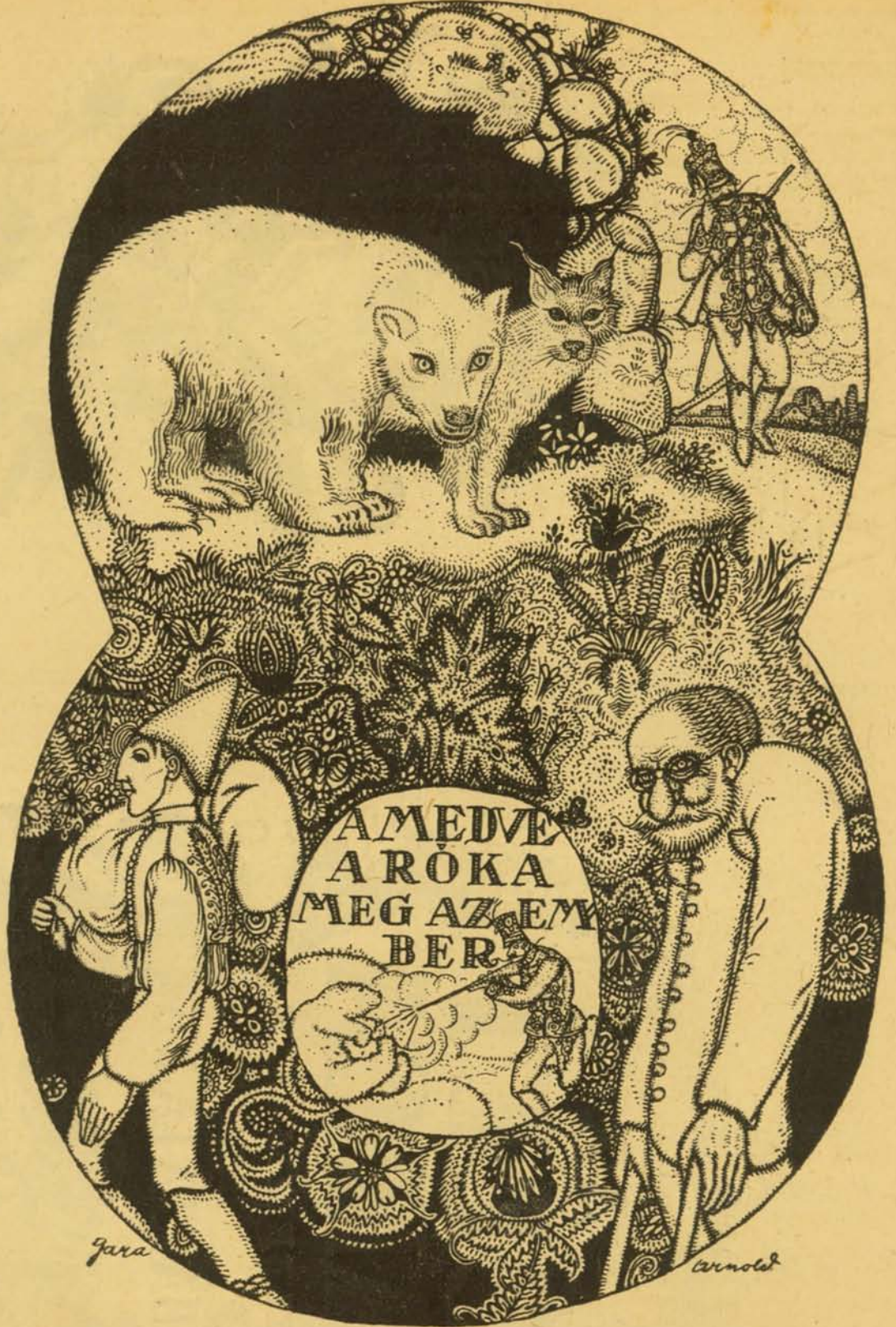
A SZÍNEK ELMÉLETE

Fehér színű festéket többfélet különböztethetünk meg. Ilyenek: a hófehér, ezüstiehér és a közönséges fehér színek. Ezek mind ólomot tartalmaznak és igen jól fednek. Kénsavas levegőben az ólomfestékek idővel szürke vagy fekete színűekké válnak. Van egy baritszulfát-tartalmú fehér festék, mely a többi fehér festékekhez mérten igen silány minőségű. Az ólomtartalmú fehér festékek pótlására igen alkalmas a cinkfehér, mely amellet, hogy jól fed, színét nem változtatja. Megemlítendő még: az áttetsző fehér és a briliánsfehér. A keverő fehéret a színek keverésére használják. A má-

sóló festékek csaknem kizárólag a kátrányból készítettnek. Ezek a festékek a hőmérsék változására nagyon érzékenyek. A vízben feloldódnak és sohasem szabad zsiros anyagokkal keverni.

Ezekután elérkeztünk a fő nyomdai festékekhez, amely természetesen nem egyéb, mint a fekete színű. Ezt a festéket a koromanyag szolgáltatja a nyomdaiparnak. A korom egy többé-kevésbé tiszta szénanyag és mint-hogy az ebből gyártott festék a fénynek és minden más káros hatásnak jól ellentáll, azért a legideálisabbnak is nevezhető és használata általános. Kiadósága

és fedőképessége igen nagy. A kencével jól keverődik, könnyen nyomódik és a ducok vagy a betük ércére semmiféle káros hatása nincs. Van közönséges, félfinom és egészszínű korom. Utóbbit a különböző világítótestek (lámpák) és a gáz szolgáltatják.

A koromgyártásra természetesen olyan anyagokat használnak, amelyek szénben gazdagok; ilyenek: az olaj, zsiradék, gyanta és a kátrány. A közönséges kormot a legnagyobb mennyiségben főleg a kőszénkátrány szolgáltatja. A régi időkben gyantában dus fát égettek, ha nagyon finom kormot akartak nyerni. Erre a célra különösen a fenyőt használták fel. A mi kemencéinkben képződő korom nem alkalmas a festékgyártásra, mert nélküli azokat a tulajdonságokat, amelyekkel a jó koromnak bírnia kell. Sok hamut és port tartalmaz. A régi nyomtatványokon a betűket gyakran sárgás udvar övezi; ez az elhibázott koromgyártás következménye: a felhasznált korom sok olajat tartalmazott.

Régen a koromból még nem tudták teljesen kivonni a zsíros anyagokat. Ma a kormot addig hevítik, amíg belőle a zsíros anyagok eltűnnek, úgyelve természetesen, nehogy a korom maga is elégjen. A nyers anyagot, amelyet ma erre a célra leggyakrabban használnak, a kőszénkátrányból nyert olaj szolgáltatja.

A legfinomabb kormot a gáz adja. A legnagyobb mennyiségű gázkormot Északamerika ásványolajokban gazdag vidékei szállítják. Ott a földgázokat használják fel, amelyek a koromgyártást igen egyszerűvé teszik.

A fekete festékeket többféle minőség szerint osztályozzák. Ilyenek: az újságfestékek; a könyvfestékek és az illusztrációs festékek.

A régi időkben nemcsak a különféle színes festékeket, hanem a fekete festékeket is maguknak a könnynyomtatónak kellett készíteni. Mindaddig, amíg a tiszta lenolaj elégséges volt a festékek keverésére, ez a munka könnyen mehetett; ma azonban a rendkívül nagy szükséglet miatt ez a rendszer teljesen eltűnt. A nyomdal festékek gyártása ma már egy hatalmas vegyi iparággá fejlődött.

A kencével (firnász) és lenolajjal gyártott különféle minőségű fekete festékek nagyon különböznek egymástól. Az illusztrációk nyomására szánt fekete festék a du-

cok anyaga, a papír minősége és a nyomdai gép válfaja szerint különleges előállítási módot igényel. Az illusztráció nyomására szánt bármely fajta gépnek kitűnő festékelosztó-készülékkel kell bírnia, vagyis a hengereknek és cilindereknek kellőleg szét kell dörzsölni a festéket, mielőtt az a kliséket bevonja.

Mint hogy minden valamirevaló festékgyárnak van kísérleti nyomdája, célszerűnek mutatkozik egy-egy különös festék megrendelésénél az illusztrációs nyomásra felhasználandó papírosból — a kívánt nyomási niánsz feltüntetésével — egyidejűleg mintát küldeni. Ezzel a könnynyomtató sok esetleges bosszúságot, idővesztést és — makulaturát megtakarít. A megrendelésnél azt is fontolóra kell venni, hogy a festék a fénynek ellentálló, fedő vagy áttetsző legyen-e?

Kétféle színes nyomási eljárás van: az egy- vagy többféle színek egymás mellé nyomása és az egymás fölé alkalmazott nyomás. Ez utóbbi a tulajdonképpeni kromotípiá (háromszínű vagy négy színű nyomás). Az első módszernél fedő festéket lehet használni, a kromotípiához ellenben áttetsző festékek szükségesek, mert az első színek nem szabad teljesen eltűnni a második alatt. Fedő festékekkel sohasem lehetne kifogástalan, szép három- vagy négy színnyomást elérni, mert a különböző színárnyalatok, amelyeknek az egymásra nyomott színek által elő kellene állani, teljesen eltűnének.

Az alapnyomatokra használandó különféle színű festékeknek is nagyon fontos szerepük van. Itt is vannak fedő és áttetsző színek. Az előbbiek keveréséhez fedő-fehér festéket kell használni és ezeket az árnyalatokat mint első színeket kell kinyomni. Az utóbbiakhoz kencét vagy még inkább a keverő fehéret (áttetsző fehéret) kell hozzáadni és ezeket a színeket utoljára kell a szövegre nyomni. Az átlátszó festékek előnyösebbek a többi festékekénél, mert sokkal tisztábbak. Ezek szép reflexet kölcsönöznek a színeknek és megóvják azokat a festékeket, amelyek a fénynek nem állanak jól ellent. A fedő festékekkel nyert színek többé-kevésbé mindig zavarosak és halványak.

Minden nyomdának kellene áttetsző fehér festékkel rendelkeznie, mert ez a legjobb siker arra nézve, hogy tüzeesebb tegye a festékeket. Franciából fordította: L. D.

H AJ L I T O T T S O R O K

alkalmazása valamikor, de különösen az ugynevezett „szabad irány“ idejében, nagyon használatos volt. Érdeklődéssel olvastam a „Magyar Grafika“ két legutóbbi számában foglalt azon közleményt, amelyek a szavak ritkításával foglalkoznak és ennek kapcsán hajlított sorokkal bíró példákkal illusztrálják ezek hatását. Persze eltérők a vélemények arról, tetszetősek-e ezek, mert hiszen újításoknál mindig találkozunk ellenvéleménnyel, már csak azért is, mert hiszen újításokat meg is kell szokni, a maradiak pedig szeretnek a konzervatív formákhoz ragaszkodni. Hogy mennyire helytelen ez, bizonyítani kívánom a berlini H. Berthold betüöntöde rt. „Dreissig iür Drei“ című pályázatával. Egy német szaklapban erről megjelent referátum szerint a pályázat eredménye váratlanul jó volt. 672 pályamunka érkezett be, úgyhogy a pályabírók a pályadíjakat 30-ról 35-re

emelte fel. A pályabírók megállapította, hogy a tipografiai szedett munkák jóval felülmúlják a rajzoltakat. A részletes ismertetésnél a berlini Typographische Gesellschaftban pedig különösen kiemelték az Otto Elsner-féle nyomdában Bauz kollegánk által szedett pályamunkákat, amelyek ügyesen alkalmazott hajlított soraikkal tüntek fel s amelyek közül öt díjaztatott. Itt is talákoztak eltérő vélemények, de ez csak megerősíti azt a fent nyilvánított felfogásomat, hogy minden újítást meg is kell szokni. A konzervatívok gáncoskodjanak, a „Magyar Grafika“ pedig csak haladjon a még ki nem taposott uton! Nem állítom, hogy a bemutatott példák abszolútbecsűiek, de nem is kívánható ez, amikor olyan új irányról van szó, amelyet nálunk a külföldi szaksajtó elmaradása folytán alig ismernek. Ugyanez áll a ritkításra is. A. P.

AMULTAT nem ismerve: a jelent nem érthetjük meg! Ez a mondás tökéletesen áll a mi mester-ségünkre. A technikai meg egyéb fejlődés történetének ismerete nélkül meglehetősen érdektelen marad előttünk mindaz, ami a könyvnyomtatással kapcsolatos. Betű, sajtó: mindez csak egyszerű eszköz ily esetben előttünk; sokszor talán meglehetősen unott is. Míg ha némi szaktörténelmi ismereteink vannak: egyszerűen más színben látunk mindent, s bizony nem sok kell hozzá, hogy felébredjen bennünk mesterségünk szeretete.

PÁLYÁZATOK

EZER KORONÁS PÁLYÁZATUNK

Lapunk első számában közöltük olvasóinkkal, hogy a magyar könyvnyomtatók fokozottabb szakmabeli tevékenységre való serkentése, valamint a magyar nyomtatóipar nivójának megállapíthatása céljából a folyó évben két — léleveníként lejáró — pályázatot írunk ki szedésre és nyomtatásra. Az első félévi pályázat határideje május hó 1-én járna le, miután azonban a szaktársi körökből többen kifogásolták a rövid lejárati határidőt, továbbá, mivel a vidéki szaktársakkal a mai mostoha közviszonyok folytán csak most volt módunk közvetlen érintkezésbe lépni: elhatároztuk, hogy a két félévi pályázatot egyesítjük és az első félévi pályázatra esetleg beérkező munkákat a második félévi pályázaton fogjuk felbontani és elbírálni. Ezek szerint a pályázat feltételei a következőképpen módosulnak: 1. A pályázaton csak a „Magyar Grafika“ előfizetői, illetve rendszeres vásárlói vehetnek részt. — 2. A pályázatra beküldhető bármilyen nyomtatvány, amely a gyakorlati életben előfordul s megrendelésre készült 1919 december 31-ikét követő időben. — 3. Pályázni lehet tisztán betűöntődei anyagból szedett, vagy csak kis mértékben rajzzal kombinált, avagy egészében rajzolt munkákkal. — 4. A pályázatokra szánt munka két, de lehetőleg három példányban küldendő be s ezeknek

egyikén a hátlapon a nyomda igazolása mellett feltüntetendő, hogy az illető munkát ki szedte és ki nyomtatta. — 5. A pályázatra szánt munkák a külföldnek szánt nyomtatványcsere-akció céljára fognak felhasználtni s ezért nyomtatékosan figyelmeztetjük a pályázókat, hogy a nyomtatványoknak alátétpapírokra való felragasztását föltétlenül mellőzzék. — 6. A pályázatokra szánt munkák beküldési határideje: 1920. évi október hó 1-je. — 7. Pályadíjak: a pályázaton résztvevett legjobbnak minősített munkák szedői, illetve nyomtatói között 1000 (egyezer) korona kerül szétosztásra és pedig I. díj 150 K, II. díj 125 K, III. és IV. díj 100—100 K, V., VI., VII. díj 75—75 K, VIII., IX., X., XI. díj 50—50 K, XII., XIII., XIV. és XV. díj 25—25 K. E díjak közül öt a nyomtatás jutalmazására szolgál. — 8. A pályadíjak odaítélésénél nem az egyes munkák, hanem az egy-egy szedőtől vagy nyomtatótól származó összes munkák stílusa, szedéstechnikai kivitele, színezése és nyomtatása tekintetében csoportosan fognak elbíráltatni. — 9. A pályázatra beküldött munkákat az erre felkérhető bíráló-bizottság fogja olyan időben elbírálni, hogy az eredmény lapunk december havi számában közölhető s a beküldött anyag ezt követően nyilvánosan kiállítható legyen. — 10. A pályázatra szánt munkák lapunk szerkesztőségének címére: Budapest, IX., Ráday-utca 26. küldendők be.

SZEDÉSTECHNIKA

RÉGIES KIVITELŰ NYOMTATVÁNYOK UJSZERŰ MEGOLDÁSBAN

A kereskedelmi életben gyakran akad kezünkbe oly nyomtatvány, melynek szedésbeli kivitele tulságosan régies, sőt ósdi és amely eme formáját — mesterszedőink felfogása szerint — csakis a megrendelő maradtóságának köszönheti. Ez a felfogás a legtöbb esetben valóban megállja a helyét, mert sok-sok sajtótermékre süthetnők rá, hogy még az akkori szedéstechnikai stílusnak sem felelnek meg, amely első nyomtatásuk idején uralkodó irányzat volt. Igaz, hogy vannak cégek, melyek régies megoldásu nyomtatványaikat évtizedeken keresztül sem engedik átszedni, modernizálni, mert szerintük ez a régies stílus nyomtatványaiknak márka-jelleget ad. Ismerek céget, melynek levél-papírosát több évtizeddel ezelőtti szedésről nyomott eredeti után készült kliséről kell nyomtatni, mert ma már nem szedhető ki sehol sem. Egy nagy terménykereskedelmi cég a szállítóleveleit azáltal kívánja az esetleges utánzás vagy hamisítás ellen vértetni, hogy a birtokában levő, mintegy hatvan-hetven esztendőszedésről nyomattatja; hogy ez a szedés még bírja a nyomást, az valóságos csoda, de

1. példa a „Régies kivitelű nyomtatványok ujszerű megoldásban“ c. közleményhez (Helytelen)

még nagyobb csoda, hogy erről a szedésről egyáltalán nyomni tudnak érdemes gépmester kollegáim! Igen gyakran tapasztaltam azonban azt, hogy a régies kivitelű nyomtatványok modernebb szedésszerűségben való átszedését maguk a nyomdavezetők is megakadályozták, mondván: „minta után gyorsabban lehet szedni, nem fizetődik ki órákhosszat skiccelni és furni-faragni akszidenciát!” — Az ósdi kivitelre tehát tudok elég magyarázatot találni, noha az előbb felsoroltak egyike sem helytálló és elfogadható, de bele kell nyugodni, mert laikus megrendelőről, illetve ilyeneknek készült munkákról van szó. Valamely nyomdai cég nyomtatványainál már nem tudom megbocsátani az ósdi, maradt szedéstechnikai kivitel, mert úgy vélem, hogy a nyomdának kell jó példával előljárni s a rendelőkkel izléses, modern nyomtatványokkal hasonlóan korszerű sajtótermékek rendelésére serkenteni. A 60. oldalon kicsinyített mását mutatom be a jóhírű Egri nyomda rt. cég levélpapírosának s a mellékleten ugyanannak háromféle modern, korszerű szedéstechnikai megoldását. Több nyomda levélpapírosa állt rendelkezésemre, azonban szándékosan választottam az Egri nyomdát, mert ezen van a legtöbb szöveg s ezért újszerű megoldása nehezebb s nem vádolhatnak meg azzal, hogy mutatós megoldás kedvéért kevés szövegű levélpapírost választottam modernizálásra. Az egész lapra kiterjedő új példa szöveg és tereosztás tekintetében leginkább felel meg az eredetinek s eléggé újszerű, de a melléklet másik két példáját mégis modernebbnek tartom, különösen a kurzívából szedett megoldás jó hatása, ami csak fokozódna, ha a piros keret teljes volna. Mind a három megoldás beszédes példája annak, hogy nívós szedéstechnikai alkotás ma már nem igényel időtrabáló lénia-építkezést és miniatűr-betümintakönyvszedést, mert e példánál kivétel nélkül a legegyszerűbb eszközökkel dolgoztam. Kívánatos volna, ha ez a példa követőkre találna s az ósdi kivitelű nyomtatványok mihamarabb eltűnnének a színtérről. — Egy megrendelő azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy tervezek és készítessek részére egy izléses és finom hatású cégjegyet, mert a nemrég nyomtatott cégjegyének kivitelével sehogy sem tud megbarátkozni. Az 58. oldalon mutatom be a nekem átadott eredeti cégjegy mását, mely szedéstechnikai kivitel dolgában izléstelen és célszerűtlen. Az 59. oldalon a helyesbített megoldást láthatja az olvasó, mely megoldás céljának jobban megfelel s divatosabb is. Egy divatterem cégjegyéhez nem volna szabad durva, vastag vonalú betűket alkalmazni, különösen akkor nem, ha nincs módunk színekkel enyhíteni a betűk nyers hatását. Ilyen cégjegyhez sokkal alkalmasabb a finom metszésű betű és díszkrét dísz; ezek megbírják a fekete festékkel való nyomtatást is. Különben a helyesbített példa azt is jól illusztrálja, hogy nem mindig helyes a

kiemelni szándékolt sorokat élénk színnel nyomtatni, mert ha a betű vékony vonalú, úgy minden esetben ép az ellenkező hatást érzük el. Példánknál a nevet és lakcímet a kiemelés szándékával nyomattuk fekete színben s nem a szokás szerinti élénk színnel. ABC

HIREK

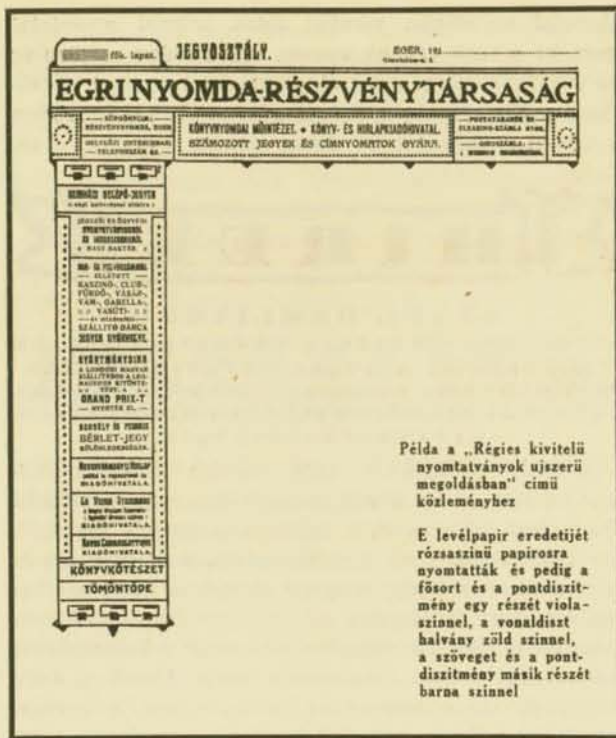
LEVÉL BERLINBŐL

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK. A DRÁGASÁGI PÓTLÉK FELEMELÉSE. A ROTÁCIÓPAPÍR ÁRÁNAK CSÖKKENTÉSE. KERESLET SZEDŐGÉPEKBE. AMERIKAI SZEDŐGÉPTÍPUSOK BEHOZATALA. ÚJ FÜTŐBERENDEZÉSEK.

BERLIN-NEUKÖLLN, 1920 március 29-én. Berlinben március 13-án a régi katonai hatalmak képviselői államcsínyt követve el, a hatalmat magukhoz ragadták. Garázdálkodásuk csak 5 napig tartott, mert ezen államcsíny nyomában kitört általános sztrájk az egész országban oly nagy hullámokat vert s a gazdasági és társadalmi életet annyira megakasztotta, hogy a katonai kaszt uralmát egyszerűen lehetetlenné tette. Ennek a nagy sztrájknak egész ideje alatt természetesen a grafikai üzemek is teljesen szüneteltek, újság nem jelent meg. Ezen jelenségeket tetőzi még az a körülmény, hogy február végén a könyvnyomdatulajdonosok s a nyomdai iparban alkalmazottak közt folytatott tanácskozások a drágasági pótlék fölemelése érdekében eddig eredményre nem vezettek, kényszerítve ezáltal az alkalmazottak megbízottjait az országos munkaminisztériumban egy békéltető-bizottság kinevezését kieszközölni, azzal a föladattal, hogy a fizetendő drágasági pótlék nagysága mindkét fél részére kötelezően meghatározassék. A munkaminisztérium a megbízottak kérésének eleget tett. A kinevezett békéltető-bizottság a következő határozatot hozta: heti 60 márka drágasági pótlék fizetendő nagyvárosokban s drága helyeken, 55 márka közepes városokban s 50 márka kisvárosokban. Nőtlen egyének mindenütt 5 márkával kevesebbet kapnak. E határozat

2. példa a „Régies kivitelű nyomtatványok újszerű megoldásban” című közleményhez (Javított)

Példa a „Régius kivitelű nyomtatványok újszerű megoldásában” című közleményhez

E levélpapír eredetijét rózsaszínű papírra nyomtatták és pedig a fősört és a pontdizit-mény egy részét violaszínnel, a vonaldizit halvány zöld színnel, a szöveget és a pontdizit-mény másik részét barna színnel

14 napi hatállyal fölmondható. A felek 8 napon belül értesítést adnak, hogy a határozatot elfogadják-e vagy sem. Az értesítés elmaradása egyenlő a határozat elvetésével. A munkaadók megbízottjai értesítették az árszabály-bizottságot, hogy nem képesek a békéltető-bizottság által hozott határozatot elfogadni, míg a nyomdászok egyesülete kijelentette, hogy a helyzet komolyságának megfelelően, a szükségesnek látszó lépéseket meg fogja tenni. Eközben az államcsínyszülte viszonyok a munkaadók egy részét (legalább Berlinben) mégis a határozat elfogadására készítették s így várható, hogy a határozat kint az országban sem fog számbavehető ellenzékre találni. Ez éppúgy áll a könyvkötőkre, mint a segéd munkásokra nézve is. Ott persze, ahol a fenti pótlék fizetését megtagadják, a munka szünetelni fog. — Az újságpapírárok csökkentése március elején az országos gazdasági miniszteriumban megbeszélés tárgyát képezte mindazon társország megbízottjai közt, kik az újságpapírárok leszorításával foglalkoztak. E tanácskozások kifolyásaként az állam 30 millió márka segélyt nyújt egyelőre az újságpapír árának leszorítására s a tartalmu papírt bocsájt az érdekeltek rendelkezésére. Ezzel a tettel a kormány elsősorban a fennforgó veszélyt véli elhárítani, mely a német sajtó létét fenyegeti, de a papíriparban uralkodó úrsorát is hathatósan leküzdzeni igyekszik. — A szedőgépek fejlődése terén a grafikai világ azon véleményen volt, hogy a háborus években szabadalmazott vagy közhírré vált újítások a háboru végével majd mind a piacon jelennek meg. Mindebből azonban mitsem láttunk eddig. Igaz ugyan, a várt nagy kereslet szedőgépekben bekövetkezett. De a szedőgépgyárak korántsem kerültek abba a helyzetbe, hogy a rendeléseknek eleget tehesse. A rendes szállítási határidő 12—18 hónap. A szedőgépek ára napról-napra följebb szökik, miért is a megkötött szállítási szerződések már sok kellemetlenséget okoztak. Mi sem természetesebb tehát, mint a szaklapokban használt szedőgépek

után kutatni s az ilyajta hirdetések itt-ott máris egész hasábokat tesznek ki. A szedőgépszükséglet különböző okokra vezethető vissza: a gépekbe való tökebefektetés, de az olcsóbb termelés is, tekintettel a jelenleg fizetett magas bérekre, készített szedőgéprendelésekre. Mellesleg az a törekvés jut kifejezésre, mely amerikai szedőgéprendszer (Intertype, Linograph) behozatalát kívánatossá teszi. S ez a törekvés minden kétely nélkül sikerrel kecsegtetne, ha a valuta és a behozatali tilalom nem volna. Maga a papírinség nem volt képes a nagyobb mérvben eszközölt szedőgéprendeléseket gátolni, de Németország legtöbb városában észlelhető légszeshiány sem bírta a nagyszámú rendeléseket visszarizsantani. — A szedőgépezemek a légszeshiányra életeléletése óta a termelésben érezhető módon megakasztottak. E nehézség leküzdésére azonban mindenféle segédeszköz és segédanyag használtatott föl. Így a Winkler, Fallert és Társa (Bern, Svájc) cég által szerkesztett villamos fűtőkészülék vétetett igénybe. Viszont ugyanilyen készülék gyártását legújabbán egy német cég is, a Technische Unternehmungen Bader & Co., Waldshut (Baden) fölkarolta. Másrészt a Deutsche Blaugasgesellschaft m. b. H. (Augsburg-Oberhausen cég által földolajból előállított cseppfolyós gázt alkalmaznak, hogy a gázinség elejét vegyék. Továbbá a karbiddal való fűtést célzó készülékek egész sorozata került a piacra, amelyeknél a karbidot a szedőgépteremben egyenesen gázzá változtatják át, másrészt karbidot folyékony állapotban, mint olvasztott acetylent, acéltartókban is szállítanak. Ilyenmü berendezések szállítását a következő cégek vállallják: Schweisswerk Eriurt (Karl Schirmeyer); Autogen-Gasakkumulator A.-G. (Drezda); „Hera“, Landsberger & Co. (Mannheim). Gázfúvók, melyek a légszeshiány kihasználását a légszeshiány alatt is megengedik, különféle mértékben vétettek üzembe. Szívóművek mellett, melyeket az üzemekben már hosszabb-rövidebb ideig alkalmaznak, mint pl. az Auer-Lichtgesellschaft Pharos-készüléke s a Berlin-Anhaltische Maschinenfabrik fúvóműve, még a Th. Fröhlich (Berlin N. W. 7.) cég által szerkesztett légszeshiányvetőkészülék, a Louis Miethe (Leipzig 3.) cég által forgalomba hozott „Bolu“ nevű készülék, a Hallesche Gasapparate-Bauanstalten (Halle a. S.); a Maschinenfabrik Thien & Töwe (Halle a. S.) cégek készülékei említendők meg. Az utóbbi kettő önsúlyu hajtású, az előbbieket villamoserővel igényelnek. A még mindig nagyobb mérvet öltő szénhiány e jobbításokat azonban kérdéssé teszi. WEISS ADOLF

MŰVÉSZET

CINTÁBLÁK

A grafika nagy izlésbeli fejlődése, mely az utolsó két évtizedre esik, nem maradt hatástalan a címfestésben sem s mintegy tíz-tizenöt év óta minálunk is észrevehetően élénkebb, színesebb lett az utcakép. Természetesen itt is, mint a grafika egész vonalán, elsősorban a betűvetés eleganciája fontos. Németországban a legkiválóbb grafikusművészek, Behrens, Ehmcke stb. foglalkoztak egy-egy nagy cég tábláinak tervezésével s igyekeztek ebben, valamint a cég egyéb nyomtatványainban bizonyos egyöntetiséget teremteni, hogy már mesz-

szíról hirdessék mindezek a cég „márka“-ját. Minálunk újabb időben a modernség harsogásához sok izléstelen-ség tapad az utcai táblákon s a betűk rajzának, a színek kellemes összehangolásának helyét a név fölött lebegő tízméteres nyakkendő és a pasztellszínekben ragyogó szarvasmarhafej foglalja el. Másrészt az arany, a mozaik, a perzsaszőnyeg arabeszkjei csillognak a táblákon, szóval a drága és izléstelen holmik, vonalak és ornamensek. Természetesen mindez szoros összefüggésben van magának a kereskedelemnek stílusával, eszközeivel s így javulást e téren is csak a lassu nevelő munkától és a szolidabb viszonyok elkövetkezésétől lehet remélni.

AMATŐR-KÖNYVEK

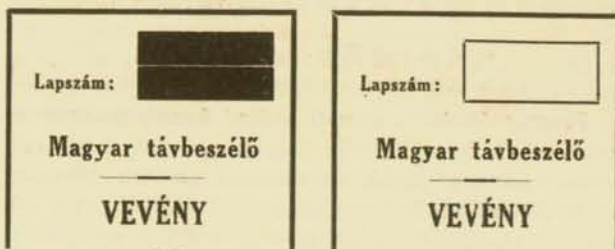
A legyőzött államok, a romlott valtuviszonyok, a nagy vagyoni eltolódások szomorú lánprágái a luxus-könyvek. Nemcsak a németeknél s osztrákoknál: minálunk is kezdenek előtérbe nyomulni a két- meg négy száz koronás, finoman metszett képekkel, bőrkötéssel, hollandi papírossal ékes, gazdagságtól és szépségtől roskadó amatőrművek. Azelőtt büszkeségeink voltak, nyomdaiparunk külföldi hódításainak vándormadarai ezek a díszmunkák, melyek egy-egy népszerű munka első száz példányá gyanánt készültek a kiváltságosaknak. S akár a szalonszobára, akár a gyűjtő polcára kerültek, hideg arisztokrata lényük nem érintette a többi sokezer könyv életét, melyek olcsón gurultak szét azokhoz, akik gyűjtik, becézik, bámulják, s azonkívül még — olvassák is a könyveket. De ezek a most készülöben lévő diszpéldányok, fájdalom, nem ily természetiek. Ezek műtárgyak, egy-egy költői vagy erotikus gyűjtés illusztrált remekei, a reprodukciós technika csodái vagy öreg urak finom gyönyöreivel s mindig, mindenkor a gazdag emberek szószakozásai. Mint a briliáns, a szörme, az indiai sál, a rokokó-szalon s nagyon közel esik a fellevés, hogy csakugy, mint emezek, hasznos tökebefektetési alanyok is ezek a hollandi papírok. Bizony nem örülünk s nem valódi büszkeségünk tárgyai ma ezek a luxus-kiadások s reménykedve várjuk vissza a tízezer gyereknek készülö művészi meséskönyvet, a neyvenezer magyarnak készülö szép és olcsó Petöfi korszakát, az izlés demokráciáját.

T Ö M Ö N T É S

KIVÁGÁSOK ELKERÜLÉSE TÖMÖNTÉSÉNÉL

Hogyan lehet a tömöntvényeknél elkerülni a lassu és fáradságos kivágásokat, hogy a fazettálásnál be lehessen szedni szavakat vagy számokat, s hogy ezek bizonyos példányszám nyomása után kicserélhetők, illetve mutálhatók legyenek? Erre a hozzám juttatott szakkérdésre alább adom a választ, megjegyezvén, hogy e sorok csak azokra a tömöntésre szánt szedésekre vonatkoznak, melyeknél a számok stb. helye körül lénia vagy körzet van alkalmazva, vagy a szedésben hozzá nem férhető helyen van és emiatt lehetetlen a körfürésszel való kivágás. A szedésben pontosan azon a helyen és abban a nagyságban, amilyen nagyra kívánjuk a kivágot helyet, szedessünk egy fekete négyszöget (lásd az 1. példát); matricázás után, de az öntés előtt helyezünk

a matricának arra a megfelelő helyére egy vasból készült négyzetet, mely pontosan olyan nagy legyen, mint a matricán látható négyzet és pontosan olyan vastag, mint az „öntővinkel“ vastagsága, vagyis teljesen olyan vastag, mint a kész lemez. Ennek megtörténte után végez-

1. példa

2. példa

zük az öntést. A kész tömöntvényből pedig egy hozzáreszelt keményíával üssük ki a vasnégyzetet és a kívánt lyuk készen van (lásd a 2. példát). A vasnégyzet kiütésével legyünk óvatosak, nehogy a lemez meggörcsüljön, mert minden egyes lemez kiegyenesítése idővesztéssel jár. Ezt a műveletet annyiszor ismételjük, ahány lemezre szükségünk van.

HOFFMANN ANTAL

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

CHESTERTON:

HAGYOMÁNYOK ÉS HAZUGSÁGOK (RÉVAI-KIADÁS)

Kissé nyugtalanító — és végtelenül megnyugtató könyv. Ez a látszólagos ellentét jellemzi legjobban. Az egész könyv, szinte mondatról-mondatra, ilyen látszólagos ellentétekből, paradoxonokból van összerakva. De az első oldaltól kezdve éreznünk kell, hogy ezek a paradoxonok nem üres szellemi sziporkák. Nem is kell a fejünket túlságosan törni rajtuk, egyszerűen minden szót úgy kell értenünk, ahogy az író mondja: s a látszólagos ellentétek mély igazsága világosan feltárul előttünk. Ami nyugtalanító és meglepő ebben a könyvben: az, hogy szinte gyermekes egyszerűségű példákkal mutatja meg a legnépszerűbb gazdasági, szociális, politikai és filozófiai elméletek alapvető tévedéseit, egymás között való szörnyű ellenmondásait. Játszva klábrándít bennünket egy sereg eszméből, melyben mint modern emberek annyira szeretünk hinni. A legdemokratikusabbnak látszó gondolatról könnyűszerrel kimutatja, mennyire nem az. A valódi demokráciát, szabadságot, haladást ott találja meg, ahol legkevésbé szeretjük keresni: a mult hagyományaiban, a mindenkor egyszerű lelkek gondolkodásában, érzésében és hitében. Az ellentétes, rövidéletű modern elméletekkel az orthodox keresztény hitet állítja szembe és kimutatja, hogy ennek keretei sokkal tágabbak, sokkal változatosabb élet- és világfelfogást engednek meg, mint az egyoldalú modern elméletek; viszont ezeknek változékonyságával szemben itt van az egyetlen szilárd pont, ahol meg lehet állni. Akár elfogadja ezt a véleményét az ember, akár nem: az az egy végtelenül megnyugtató benne, hogy ime az orthodox keresztény világfelfogás is lehet az igazi demokrácia, haladás, egyéni szabadság, s a szo-

Sürgőnycim:

Részvénytársaság, Eger.
Postatakarék
csekk- és clearing számla
száma 6788

Helyközi

(interurban) telefon 52
Giro számla
a Hevesmegyei takarékpénztárnál**EGRI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**Könyvnyomdai műintézet
Könyv- és hírlapkiadóhivatalSzámozott jegyek és címnyomatok gyára
Könyvkötészet és tömöntöde**JEGYOSZTÁLY**Eger, Gimnasium-utca 3
192Szintházi belépőjegyek
napi keltezéssel
ellátvaSor- és folyószámmal
ellátott kaszinó-,
klub-, fürdő-, vásár-,
vám-, Gabella-,
vasuti- és mindenféle
szállító bérletjegyek
gyárhelyeBorbély- és fodrász-
bérletjegy-
különlegességekHevesvármegyei Hírlap
politikai és
egyéb tartalmú lap
kiadóhivatalaJegyzői és ügyvédi
nyomtatványokból és
irodai szerekből
nagy raktár.Gyártmányaink
a londoni magyar
állításon a legnagyobb
kitüntetéssel:
a „Grand Prix“-t
nyerték el„Revue Cosmoglottique“
kiadóhivatala„La Verda Standardo“
a Magyar Országos
Eszperanto-Egyesület
hivatalos lapjának
kiadóhivatala

KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET / KÖNYVKÖTÉSZET ÉS TÖMÖNTÖDE

EGRI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

KÖNYV- ÉS HÍRLAPKIADÓHIVATAL / SZÁMOZOTT JEGYEK ÉS CÍMNYOMATOK GYÁRA

Gyártmányaink a londoni magyar kiállításon a legnagyobb kitüntetéssel: a „Grand Prix“-t nyerték el / La Verda Standardo, a Magyar Országos Eszperanto-Egyesület hivatalos lapjának kiadóhivatala / A Hevesvármegyei Hírlap, politikai és egyéb tartalmú lap kiadóhivatala / A Revue Cosmoglottique kiadóhivatala

Szintházi belépőjegyek napi keltezéssel ellátva / Sor- és folyószámmal ellátott kaszinó-, klub-, fürdő-, vásár-, vám-, Gabella-, vasuti- és mindenféle szállító-bérletjegyek gyárhelye / Borbély- és fodrász-bérletjegy-különlegességek / Jegyzői és ügyvédi nyomtatványokból és irodai szerekből nagy raktár

JEGYOSZTÁLYHELYKÖZI (INTERURBAN) TELEFON 52
GIRO SZÁMLA A HEVESMEGYEI TAKARÉKPÉNZTÁR RT.-NÁLSÜRGÖNYCIM: RÉSZVÉNYNYOMDA, EGER
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKK- ÉS CLEARINGSZÁMLA 6788

Eger, Gimnasium-utca 3

190

EGRI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Helyközi (interurban)
telefonszám 52

Sürgőnycim:
Részvénytársaság Eger

KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET, KÖNYVKÖTÉSZET, KÖNYV- ÉS HIRLAPKIADÓHIVATAL
SZÁMOZOTTJEGYEK
ÉS CIM-NYOMATOK **JEGYOSZTÁLY**
GYÁRA
TÖMÖNTŐDE

EGER, 192
GIMNASIUM-UTCA 3

■ Színházi belépőjegyek
napi keltezéssel ellátva

■ Sor- és folyószámmal
ellátott kaszinó-, klub-,
Gabella-, fürdő-, vásár-,
vám-, vasuti- és
mindenféle szállító-
bárcajegyek gyárhelye

■ Borbély- és fodrász-
bérletjegy-különlegességek

■ Jegyzői és ügyvédi
nyomtatványokból és irodai
szerekből nagy raktár

■ Gyártmányaink a londoni
magyar kiállításon
a legmagasabb kitüntetést:
a Grand Prix-t nyerték

■ A „Revue Cosmoglottique”
kiadóhivatala

■ A „La Verda Standardo”,
a Magyar Országos
Eszperanto-Egyesület
hivatalos lapjának kiadó-
hivatala

■ „Hevesvármegyei Hírlap”
politikai és vegyes tartalmu
lap kiadóhivatala

■ Postatakarékpénztári
és clearing-számla 6788

■ Girozámla a Hevesvármegyei
Takarékpénztárnál

ciális igazságtalanságok kiküszöbölésének alapja. Ezt a gondolatébresztő, nagyszerű könyvet Chesterton három főművének legértékesebb tanulmányaiból állította össze Hevesi Sándor, aki művészen adja vissza az angol szerző fordulatos, szellemes mondatait és tartalmas bevezetésben világítja meg a Shaw-val vetekedő író alakját.

MÉRIMÉE: CARMEN
(AZ ATHENAEUM KIADÁSA)

Prosper Mérimée a múlt század harmincas-nyolcvanas éveinek legérdekesebb francia prózairói közé tartozik. „Carmen” című novellájának meséjét jóformán mindenki ismeri Bizet népszerű operájából, melynek szövege meglehetősen híven alkalmazkodik a novellához. De akinek nemcsak a puszta mese, hanem az elbeszélés művésze is fontos, az nagy élvezettel fogja Mérimée novelláját elolvasni. Mérimée kortársa volt a francia romantikusoknak és egyetlen bizalmas barátja Stendhalnak, a „Vörös és fekete” szerzőjének. Írásain meglátászik Stendhal és a romantika egyaránt. Szeret olyan tárgyakat választani, melyek ragyogó színekkel, nagy szenvedélyekkel, véres és meglepő fordulatokkal lepik meg az olvasót. Carmen egy démonikus spanyol cigánylány története, csempészek, rablók szerepelnek benne; „Colomba” című novellája a délolaszországi vérbosszuról szól. Mindez a romantikus íróra vall. De a hideg, száraz és közömbös Stendhal hívét árulja el az a főlényes nyugalom, mellyel Mérimée a legszenvedélyesebb történeteket is elmondja. Minden szava azt mutatja, mennyire távol áll ezektől a küzdő, vérző, szenvedélyes emberektől. Csak két dolog fontos a szemében: a rajz művészi igazsága és a stílus tökéletes csiszoltsága. Ez sikerül is neki. Emberileg éppen olyan távol marad tőlünk, mint alakjaitól, s ezért bizonyára senkinek sem lesz kedvenc írója: de elbeszélő művészetét lehetetlen meg nem bámulni. Sztrokay Kálmán fordítása híven adja vissza az eredetinek hűvös korrektségét.

KORREKTURA ÉS REVIZIO

„ÖNTÖDE” VAGY „ÖNTÖDE”?

Szakkörökben sok szó esett már erről a kérdésről. Az erre vonatkozó irodalom azonban — úgy látszik — nem tudott még egységes fölfogást plántálni a közfelfogásba. Tudjuk, hogy az igékből „da” és „de” képzőkkel formált főnevek csak nehezen tudják magukat belopni a magyar szókincsbe, mert ennek a képzésnek mindig megvolt a maga tekintélyes ellenzéke, különösen, ha tuzásokról volt szó. Néhány így képzett szóalak azonban mégis becsuszott már a polgárjogot nyert kifejezések közé. (Igy: iroda, pörkölte, óvoda, távirda, szálloda, uszoda és így tovább.) Az a kérdés már most, milyen elbírálás alá esnek ezek a szóképzések helyesírási tekintetben. A tétel egyáltalában nem nehéz, mert a nyelvtani szabályok pontos alkalmazása minden félreértést kizár. A mi szakirodalmunkban különösen az „öntöde” szó igen gyakran előfordul, nem árt tehát, ha röviden elemeire bontjuk az egész kérdést. Az elbír-

lásnál fontos tudnunk, hogy a képző csak „da” vagy „de” lehet. Tehát nem „óda”, „öde” vagy „öde”. A „da” vagy „de” előtt lévő magánhangzó csak egyszerű kötőhang, amely mindig csak rövid lehet, ha egyáltalában szükség van rá. Ha ezt a szabályt alkalmazzuk néhány szóra, rögtön tisztába jövünk a helyesírásukkal is. Figyeljük meg az alábbi néhány igét, nézzük meg a mellette zárójelben lévő kötőhangokat, valamint az utánuk következő képzőket és a kérdés megszűnt kérdés lenni:

Önt . . . (ö) de	Óv (o) da
Usz(ik) . . (o) da	Pörköl . . (') de
Mos (o) da	Ir (o) da

Képzeliük el, hogy a rövid kötőhangok helyébe mindenütt hosszut alkalmazunk. Ha ez helyes volna, akkor helyes lenne az „öntöde” is. Ámde ezzel szemben így kellene írunk: uszóda, íróda, szállóda; és így tovább.

FELJEGYZÉSEK

DR. EMICH GUSZTÁV

államtitkárt a kormányzó ur kereskedelemügyi miniszterre nevezte ki. Megelégedéssel közöljük ezt a hírt mi is, mert meggyőződésünk szerint olyan férfiu kezébe tétetett le a magyar ipar és kereskedelem sorsa, akinek szakértelme, munkaszeretete és egész multja biztosítékát képezi annak, hogy a magyar ipar és kereskedelem érdekében minden el fog követelni, ami annak lábaállításához vezethetne. Az új kereskedelemügyi miniszter lélekben közel áll hozzánk, amennyiben fia Emich Gusztávnak, aki hosszú időn át kapcsolatban állt iparágainkkal, amennyiben igazgatója volt az Athenaeum-nyomdának és mint ilyen alapítója és hosszú időn át elnöke a Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesületének.

A KÉPESÍTÉSHEZ KÖTÉS

tárgyában a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium március hó 31-ére szakértekezletet hívott össze, amelyen a miniszterium képviselője ismertette a kereskedelmi miniszter azon álláspontját, mely szerint legközelebb törvényjavaslatot nyújt be a nemzetgyűléshez az ipartörvény módosításáról, mely törvényben alapylként állíttatnék fel az, hogy az összes kézműves-iparok általánosságban képesítéshez kötötteknek nyilvánítatnának. Kivétel csak azokkal az iparokkal tétetnék, amelyekre nézve a miniszterium rendelettel fogja megállapítani a képesítéshez nem kötöttséget. A nyomdai és litográfiai ipar érdekelttségét a Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete képviselte, a szakértekezleten a képesítés ellen foglalva állást. Barthos Andor kereskedelemügyi államtitkár az anketén felkérte a Főnökegyesületet, hogy a képesítés tárgyában véleményes javaslatát írásban terjessze fel. A Főnökegyesület véleménye szerint a képesítés csak akkor volna célra vezető az ipar érdekében, ha a nyomdai üzem kiegészítő részének nyilvánítatnék a nyomdai munkák elvállalása is és ily munkák vállalása csakis annak engedtetnék meg, aki önmaga saját üzemében a vállalt munkát elő is állítja. Rámutat a javaslat az ipartörvény eddigi hiányaira, valamint arra, hogy a grafikai iparágak sok-

oldalú volta, valamint azoknak ennek dacára egymásra való utaltsága és így egy üzemben történt elhelyeztettsége a képzés ellen szól. Ha mégis képzéshez köttetnének a sokszorosító iparágak, a javaslat a következő védelmet célzó biztosítékokat kéri: legalább 5 évi tartamra a nyomdai ipari üzem nyitása engedélyhez köttessék; a sokszorosító ipari munkák vállalása csakis azoknak engedjék meg, akik azt önmaguk saját üzemiükben előállítják; kitanult szakmunkások továbbképzésére sokszorosító ipari tanintézet létesíttessék, hogy az arra rátermettek a különféle szakokban mesterré válhassanak, egyúttal ez a tanintézet szakirányú tanonciskola is legyen; iparengedélyt csak az kaphasson, aki szabályszerű tanonckodás után a szakmában legalább 3 éven át dolgozott és a sokszorosító ipari tanintézetben mesteri oklevelet nyert; a tanonckérdés, munkaidő, munkabér és egyéb feltételek tárgyában azon szabályok volnának érvényben hagyandók, amelyek eddig a gyakorlatban beváltak.

A PAPIRHÁNY

napról-napra fokozódik. A napi sajtó az elmúlt napokban már világgá kürtölte a magyar sajtót fenyegető papirhiányt. A napilapok megjelenését tudvalevőleg eddig az tette lehetővé, hogy még volt készlet abból az újságpapírból, melyet az Újságpapír-Központ 1919. év elején Svédországban vásárolt s amelynek behozatalát a kommun alatt sikerült megakadályozni. Ez a papír kilogrammonként 6 koronába került. A svéd újságpapír mai ára 75.80 K. Amennyiben tehát sikerülne is újabb újságpapírt vásárolni Svédországból: a sajtót mégis csak majdnem ugyanoly mérvű katasztrófa érné, mintha nem tudna papírt szerezni. A 76 koronás papír árát tudniillik lehetetlen teljes egészében a közönségre áthárítani, mert ha egy nyolcoldalas napilap egyes számainak súlyát 25 grammal számítjuk: ez havonként 650 gramm papírnak felel meg, melynek ára közel 50 koronára rug a mai 4 koronás papírbeszerzési árral szemben. Ily körülmények között az előfizetési díjak olyan óriási felemelésének kellene bekövetkezni, mely az előfizetők 70—80%-át az előfizetés megszüntetésére kényszerítené. Ez pedig egyenlő volna a napi sajtó megszűnésével! A napilapok papírral való ellátásáról most folynak a tárgyalások az illetékes hivatalos körökkel s ha ezeken a tárgyalásokon valamilyen kiutat nem lelnek, el lehetünk készülve a rövidesen beálló szomorú következményre: a napisajtó megszűnésére.

AZ IPARFEJLESZTÉS

szempontjából minden olyan jelenséget, amely a magyar ipar megerősödésére és fejlődésére vezethetne, örömmel üdvözlünk. Éppen azért érdeklődéssel vettük tudomásul azt a hírt, amely szerint a kormány azzal a gondolattal foglalkozik, hogy a középiskolai diákok ipari pályára való lépését megkönnyítse. A magyar ipar szempontjából régóta kívánatosnak tartjuk, hogy arra intelligens emberek lépjenek, mert hiszen a gyakorlat beigazolta, hogy erős, fejlődésképes ipar csak ott származhat, ahol intelligens, szakmájukat kiválóan értő és kereskedelmi képességgel bíró iparosok dolgoznak. A kormány által felvetett terv, hogy főként középiskolai növendékek jelentékeny számának akarja lehetővé tenni az ipari pályára való lépését. E célból a közoktatás-

ügyi és kereskedelemügyi miniszteriumok között elvben megállapodás jött létre, hogy megfelelő elméleti és gyakorlati szakoktatás szervezésével az öt-hat osztályt végzett középiskolai tanulók további egy év alatt valamely mesterségben a szakképzést is elnyerhetik, mely célból az ipartörvény idevonatkozó rendelkezései megfelelően módosíthatnának. Amennyire örvendetesnek tartjuk ezt az iparosok szellemi nivójának emelése érdekében, annyira sajnálatos volna ez az egyes ipari szakmák fejlődése szempontjából. Elismerjük ugyan, hogy az intelligensebb ifjúság hamarabb képes valamely iparágat elsajátítani, mint a néhány elemi iskolával bíró tanonc, annál is inkább, mert hiszen a tervezet az ugynevezett szakmunkás-növendékeket nem engedné tanoncként kezelni, illetőleg nem szabadna azokat más munkára használni, mint amire kiképzésük érdekében szükségesnek mutatkozik, mégsem hallgathatjuk el, hogy bármely iparról legyen is szó, egy esztendő alatt nem lehet azt úgy elsajátítani, hogy annak gyakorlati folytatásából akár mint segéd, akár mint munkaadó az érdekelt meg tudjon élni. Bizonyosságát szolgálják ezen állításunknak a külföldön fennálló továbbképző tanfolyamok és egyéb hasonló intézmények.

A RITKITÁS MINT STILUS

cimen a Typographia április hó 16-iki számában két kritikát közölt. Ezekre részletesebben kitérni e havai számunkban nem lehetséges. Fenntartjuk magunknak a jogot, hogy a kritikákban foglalt megjegyzésekkel a jövő számban foglalkozunk.

BEKÜLDÖTT NYOMTATVÁNYOK

MEGHÍVÓ JUBILEUMRA

Fleischmann Izidor, a Globus-nyomda betüraktárnoka az elmúlt hónapban ünnepelte nyomdászágának 50 éves jubileumát, amelynek meghívóját e sorok között reprodukáljuk. A meghívót sárgás papírra nyomtatták sötét

00010000080000060000090000

MEGHÍVÓ

A GLOBUS-NYOMDA SZEMÉLYZETE FLEISCHMANN IZIDOR

BETŰRAKTÁRNOK NYOMDÁSZÁGÁNAK 50-ÉV-FORDULÓJÁT MÁRCIUS 28-ÁN VASÁRNP. D. E. FÉL 11 ÓRAKOR AZ ERZSÉBETVÁROSI DEMOKRATA KÖR HELYSÉGÉBEN (VII., KIRÁLY-U. 95.) FOGJA MEGÜNNPELNI, AMELYRE TISZTELETTEL MEGHÍVJA A RENDEZŐ-BIZOTTSÁG

00010000090000010000090000

barna színnel, az évszámok és vonalak kivételével, ezeket zöld színben nyomtatták. Az egyszerű és jól szedett sorok jó hatását rendkívül rontják az évszámokkal egy sorba

szedett diszekalkotta nehéz fej- és zárólecek. Ezek alkalmazását sem a jóízűség, sem a szükségyszerűség nem diktálta. A nyomtatványdiszítés terén ma inkább, mint valaha, arra kell törekednünk, hogy minden felesleges sallangot mellőzzünk. Jól tudjuk, miszerint „ólomban“ nézve valamely szedést, sok-sok oda nem való cífraság felesleges, sőt káros voltát nem vesszük észre. Azonban arra való a korrekturalevonat, melyet alaposan szemügyre kell venni s a szedés kompozíciójában észrevett vadhajtásokat le kell nyesegetni. Ily módon járván el, a meghívó szedőjének jóízűsége azt parancsolta volna, hogy az évszámok soraiban töltelékül használt diszítést irgalmatlanul eltávolítsa. A meghívó szedője Becker István, nyomtatója pedig Schelken József.

NYOMTATÁSTECHNIKA

NYOMTATÁS BRONZALAPRA

Szöveget vagy ábrát bronzlapra nyomtatni nem könnyű munka, de jól elvégezve minden fáradságot kárpótól minket a nagyszerű hatás. Ma talán nem is időszerű e tárgyról írni, mert ily kivitelű nyomtatvány ma alig készül. Egy most megjelent kis prospektus címlapja készült aranybronz alapra nyomtatott szöveggel s kivitelének silánysága készlet e sorok közlésére. Bronzalapra való nyomtatásnál főként arra kell ügyelnünk, hogy a szedés vagy ábra ne legyen vékony vonalas, hanem markáns, mert vékony vonalakat nem lehet bronzalapra élesen és tisztán nyomtatni. Figyelemmel kell lenni továbbá arra is, hogy a bronzalap legalább teljes 24 órát száradjon s azután gondosan letöröltessék, nehogy felesleges bronzpor maradjon vissza a megnyomtatandó felületen. Ha feketét akarunk nyomtatni bronzalapra, úgy a fekete festéket tömör állapotban kell némi kevés szárító kence hozzáadásával szétörzsolni. A szárító kence t. i. a festék tapadóképeségét fokozza. A fekete festék fedőképességét — ha erre szükség van — viszont kremsi fehér vagy selyemzöld fedőfesték hozzáadásával növelhetjük. Hogy ezekből mennyit szabad és kell a feketéhez hozzákeverni, az az utóbbinak a festéktartalmától függ s a keverési arányra nézve azonban határozott utasítást nem adhatunk, mert ezt esetről-esetre kell kipróbálni, nehogy a fekete festék mélysége szenvedjen a tulsok világosító erejű festék hozzákeverése folytán. Ha színes festékekkel kell bronz-

alapra nyomtatni, úgy ajánlatos fehérszínű előnyomást alkalmazni és pedig úgy, hogy az ehhez használandó fehér festékhez szárító kenczét, kevés olvasztott viaszot és gyantát kell hozzákeverni. Ezt az előnyomást alaposan letisztogatott bronzalapra kell végezni mérsékelt festékezéssel, mert ennek nem okvetlen szükséges tökéletesen fednie. Ha az előnyomás tökéletesen száraz — s ez a legfontosabb az eljárásnál —, akkor az előnyomtatásra most már a végleges nyomást végezzük jó fedőképességű festékekkel. Mindezek figyelembevételével a hatás és jó eredmény nem maradhat el. T. W.

LEVELESLÁDA

H. I. KAPOSVÁR. Cikke, sajnos, nem üti meg a mértéket. Szakszerű dolgozatait azonban szívesen közöljük.

1920. évi április hó 17-én.

Kiadó Bíró Miklós. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Gondos Ignác. Nyomtatja Bíró Miklós nyomdai műintézete, Budapest, IX., Ráday-utca 26. A lap szövege Linotype-sorszedőgépeken szedetett.

VIDÉKRE IS

szállít nyomdai

PAPIROST

mindenféle minőségben

HAAS SÁNDOR

Budapest IX, Ráday-utca

25

NYOMDÁK BERENDEZÉSÉT

a nálunk jó hírnévnek örvendő leipzig Schelter & Giesecke betüöntöde és gépgyár gyártmányából elvállalja Fischer Ignác, Budapest, VII, Kazinczy-u. 27., II. 24.

HANS·WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek. Legjobb minőségű „Germania“-hengeranyag
Különlegességek: „Gloria“-festékhordóanyag, meggátolja a festék lehuzódását. Fénykék „Perga“.
„Seccol“ gyorszártóanyag. Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad. Könyvöltőfestékek

Vezérképviselőség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95

GÉPEK,
BETŰK, FESTÉKEK,
FELSZERELÉS,
ANYAGOK

FUCHS DÁVID GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST
VI. ARADI-UTCA 22
TELEFON 21-91

KÖNYVNYOMDÁK,
LITOGRAFIÁK,
KÖNYVKÖTÉSZETEK
ÉS DOBOZGYÁRAK
BERENDEZÉSE

HASZNÁLT
SZAKMABELI GÉPEKET
LEGMAGASABB ÁRON
VÁSÁROL

VERTESI ALADAR
LEVÉLBORITÉK
ÉS
PAPIRNEMŰGYÁR
BUDAPEST, IV. FŐVÁRTÉRT 4
G Y A R
IV. MOLNÁR-UTCA 33
TELEFON
JÓZSEF
102-51 + 102-52 + 62-49

Wolfner M.

Cinkografia

BUDAPEST
VIII. HUNYADI-UTCA 32.
TELEFON: JÓZSEF 5-52

TELEFON JÓZSEF 72-39

GÉPJAVÍTÁSOKAT,
GÉPSZERELÉSEKET
ÉS AUTOGÉNHEGESZTÉST
SZAKSZERŰEN ÉS
PONTOSAN ESZKÖZÖL

KLEIN ERNŐ

GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII.
ISTVÁN-UT 4

ÁLLANDÓAN RAKTÁRON
TART TÖKÉLETESEN
JAVITOTT GÉPEKET

HASZNÁLT GÉPEKET
VESZ

TELEFONSZÁM 23-70

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT.

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A
SCHRIFTGIESSEBEI D. STEMPEL AG
FRANKFURT AM CÉGGEL

DIVATOS SZÖVEG ÉS CÍMBETŰK
MAGYAR, NÉMET, LENGYEL,
HORVÁT, TÓT, ROMÁN, BOLGÁR,
SZERB, GÖRÖG SZEDÉSHEZ

A LINOTYPE-SZEDŐGÉPEK
BETŰVEL EGYZŐ VÁGÁSÚ BETŰK
KÉZI SZEDÉSRE

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLENIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK

BUDAPEST
VI, DESSEWFFY-UTCA
32

PUSZTAFI ZSIGMOND

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST, V
TÁTRA-UTCA 6. SZ.
TELEFON 31-43

ÁLLANDÓ BAKTÁR
PAPÍRFELDOLGOZÓ
GÉPEKBE,
SZERELVÉNYEKBE,
ANYAGOKBAN
ÉS FESTÉKEKBE

ELSŐRANGU KÉPVISELETEK
TELJES
NYOMDABERENDEZÉSEK

MAGYAR ÓLOMÁRUGYÁR
ÉS FÉMKERESKEDELMI RT
BUDAPEST VI, FORGÁCHUTCA 6
TELEFON 110-45, 102-01, 36-75

GYÁRT
BETŰFÉMET
BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDÉK, VALAMINT
SZEDŐGÉPEK RÉSZÉRE

FÉMHAMUT
A LEGMAGASABB ÁRON VESZ

SOKSZOROSÍTÓ "IPAR" RT.

**KLISSÉ
GYÁR**

Budapest VIII.
Tisza-Kálmán-
ter "6" szám.
Telefon: József-
2-85

TABOR

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAG-GYÁR
BUDAPEST IX, MÁRTON-UTCA 19
TELEFON JÓZSEF 6-35

HENGERÖNTÉS
OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI ÖNTÉSNEK

A méterrendszer és tipométria átszámítása

Nonparell, petit, borgisz, garmond és ciceró sorok átszámítása méterrendszerre

Sorok száma	Nonparell mm	Petit mm	Borgisz mm	Garmond mm	Ciceró mm
1	2¼	3	3 ³ / ₈	3 ³ / ₄	4¼
2	4½	6	6 ³ / ₄	7½	9
3	6 ³ / ₄	9	10¼	11¼	13½
4	9	12	13½	15	18
5	11¼	15	16 ⁷ / ₈	18 ³ / ₄	22½
6	13½	18	20¼	22½	27
7	15 ³ / ₄	21	23 ⁵ / ₈	26¼	31½
8	18	24	27	30	36
9	20¼	27	30 ³ / ₈	33 ³ / ₄	40¼
10	22½	30	33 ³ / ₄	37½	45
11	24 ³ / ₄	33	37¼	41¼	49½
12	27	36	40½	45	54
13	29¼	39	43 ⁷ / ₈	48 ³ / ₄	58½
14	31½	42	47¼	52½	63
15	33 ³ / ₄	45	50 ⁵ / ₈	56¼	67½
16	36	48	54	60	72
17	38¼	51	57 ³ / ₈	63 ³ / ₄	76½
18	40½	54	60 ³ / ₄	67½	81
19	42 ³ / ₄	57	64¼	71¼	85½
20	45	60	67½	75	90
21	47¼	63	70 ⁷ / ₈	78 ³ / ₄	94½
22	49½	66	74¼	82½	99
23	51 ³ / ₄	69	77 ⁵ / ₈	86¼	103½
24	54	72	81	90	108
25	56¼	75	84 ³ / ₈	93 ³ / ₄	112½
26	58½	78	87 ³ / ₄	97½	117
27	60 ³ / ₄	81	91¼	101¼	121½
28	63	84	94½	105	126
29	65¼	87	97 ⁷ / ₈	108 ³ / ₄	130½
30	67½	90	101¼	112½	135
31	69 ³ / ₄	93	104 ⁵ / ₈	116¼	139½
32	72	96	108	120	144
33	74¼	99	111 ³ / ₈	123 ³ / ₄	148½
34	76½	102	114 ³ / ₄	127½	153
35	78 ³ / ₄	105	118¼	131¼	157½
36	81	108	121½	135	162
37	83¼	111	124 ⁷ / ₈	138 ³ / ₄	166½
38	85½	114	128¼	142½	171
39	87 ³ / ₄	117	131 ⁵ / ₈	146¼	175½
40	90	120	135	150	180
41	92¼	123	138 ³ / ₈	153 ³ / ₄	184½
42	94½	126	141 ³ / ₄	157½	189
43	96 ³ / ₄	129	145¼	161¼	193½
44	99	132	148½	165	198
45	101¼	135	151 ⁷ / ₈	168 ³ / ₄	202½
46	103½	138	155¼	172½	207
47	105 ³ / ₄	141	158 ⁵ / ₈	176½	211½
48	108	144	162	180	216
49	110¼	147	165 ³ / ₈	183 ³ / ₄	220½
50	112½	150	168 ³ / ₄	187½	225
51	114 ³ / ₄	153	172¼	191¼	229½
52	117	156	175½	195	234
53	119¼	159	178 ⁷ / ₈	198 ³ / ₄	238½
54	121½	162	182¼	202½	243
55	123 ³ / ₄	165	185 ⁵ / ₈	206¼	247½
56	126	168	189	210	252
57	128¼	171	192 ³ / ₈	213 ³ / ₄	256½
58	130½	174	195 ³ / ₄	217½	261
59	132 ³ / ₄	177	199¼	221¼	265½
60	135	180	202½	225	270

A háborus szükség éppen e közszükségleti cikkünkben csökkentette aggalys mértékben a készleteket. Különösen érezhető a tej termelésében beállott nagy csökkenés.

Az Országos Közélelmezési Hivatal a forgalomba kerülő csekély tej-készletet a két éven aluli gyermekek és a lázas beteg felnőttek számára tartja fenn. A mai nehéz helyzet nemcsak gazdaszorongyainkra ró nagy feladatot, de komoly gondot okoz a kórházak, szanatóriumok vezetőinek is.

Az ország legnagyobb kórházai, így a Zita-kórház, a fővárosi Szent István- és Szent László-kórház, a wieni Jubileumspital, a Székesfehérvári Cs. és Kir. Tartalék-kórház stb. Ovomaltine tápszer használatával pótolják a megkevesebbedett tejmennyiséget.

Az Ovomaltine nagy részben kiváló minőségű tejből, friss tojásból, a legtisztább (saját laboratóriumban megvizsgált) kakaóból és a gyomor működésére oly kedvező hatású és igen tápláló árpából előállított malátakivonatból készül. Táplálóereje oly erős, hogy tejhez adva, annak tápértékét 66%-kal fokozza. Azokból a tápanyagokból készül, amelyek a legnagyobb fontosságúak az ember helyes táplálkozására:

tejből, tojásból, malátából és kakaóból.

Az Ovomaltine könnyen felszívódó alkalmas formában

fehérjét, szénhidrátot, zsírt vizs a szervezetbe.

Használatra teljesen kész; 2—3 kávéskanálnyi kell egy csésze meleg folyadékba, pl. tejbe, feketekávéba, teába, esetleg levesbe egyszerűen beleszórní, hogy önmagától feloldódjék.

OVOMALTINE

elsőrendű tápszer:

általános testgyengeségnél, szellemi elernyedtségnél,
neurastheniánál, gyomor- és bélbajoknál,
vérszegénységénél, tuberculosissnál,
rachitikus és scrophulotikus terhes vagy szoptató nőknél,
gyermekekenél lábadozóknál
különböen bevált.

Nemcsak felnőttek használják, de gyermekek, sőt hat hónapon felüli csecsemőknel is alkalmas napközi ital.

Magas tápértékénél fogva, minden más élelem híján, napokig pótolja az életerő fenntartásához szükséges tápanyagokat.

A cs. és kir. hadügyminiszter 1916. augusztus 31-én kelt 21.158/14. sz. köriratában a katonai vezetés alá tartozó összes kórházakban elrendelte az Ovomaltine reggeli adagolását.

Továbbá Budapest Székesfőváros Tanácsa 106.778/1915. X. szám alatt a következő határozatot hozta:

HATÁROZAT.

Tekintettel arra, hogy a folyamodó részvénytársaság által ajánlott Ovomaltine a beérkezett szakvélemények szerint külö-